

VILNIAUS UNIVERSITETAS
ŠIAULIŲ AKADEMIJA

MUZIKOS PEDAGOGIKOS STUDIJŲ PROGRAMA

MILDA ŠEŠKEVIČIENĖ
Magistro baigiamasis darbas

**MUZIKOS PAMOKŲ TURINIO ANALIZĖ VYRESNIŲJŲ KLASIŲ
MOKINIŲ LŪKESČIŲ KONTEKSTE**

Darbo vadovė: Doc. Birutė Janonienė

Šiauliai, 2023

**Studijuojančiojo, teikiančio baigiamąjį
darbą, GARANTIJA**

WARRANTY of Final Thesis

Vardas, pavardė <i>Name, Surname</i>	Milda Šeškevičienė
Padalinys <i>Faculty</i>	Šiaulių akademija <i>Šiauliai Academy</i>
Studijų programa <i>Study Programme</i>	Muzikos pedagogika <i>Music Pedagogy</i>
Darbo pavadinimas <i>Thesis topic</i>	Muzikos pamokų turinio analizė vyresniųjų klasių mokinių lūkesčių kontekste <i>Content Analysis of Music Lessons in the Context of Upper Secondary School Pupils' Expectations</i>
Darbo tipas <i>Thesis type</i>	Baigiamasis darbas <i>Final Thesis</i>

Garantuojau, kad mano baigiamasis darbas yra parengtas sąžiningai ir savarankiškai, kitų asmenų indėlio į parengtą darbą nėra. Jokių neteisėtų mokėjimų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

I guarantee that my thesis is prepared in good faith and independently, there is no contribution to this work from other individuals. I have not made any illegal payments related to this work.

Šiame darbe tiesiogiai ar netiesiogiai panaudotos kitų šaltinių citatos yra pažymėtos literatūros nuorodose.

Quotes from other sources directly or indirectly used in this thesis, are indicated in literature references.

Aš, Milda Šeškevičienė, pateikdamas (-a) šį darbą, patvirtinu (pažymėti)

I, Milda Šeškevičienė, by submitting this paper confirm (check)

**Embargo laikotarpis
Embargo Period**

Prašau nustatyti šiam baigiamajam darbui toliau nurodytos trukmės embargo laikotarpį:

I am requesting an embargo of this thesis for the period indicated below:

_____ mėnesių / *months*
(embargo laikotarpis negali viršyti 60 mėn. / *an embargo period shall not exceed 60 months*).

Embargo laikotarpis nereikalingas / *no embargo requested*.

Embargo laikotarpio nustatymo priežastis / *Reason for embargo period:*

Šeškevičienė M. Muzikos pamokų turinio analizė vyresniųjų klasių mokinių lūkesčių kontekste/ vadovė doc. B. Janonienė; Vilniaus universitetas Šiaulių akademija, Edukologijos institutas. Muzikos pedagogikos magistro studijų programa. Šiauliai, 2023. – 53 p.

SANTRAUKA

Magistro darbe aptariamas muzikos pamokų turinys vyresniųjų klasių mokinių lūkesčių kontekste. Atsižvelgiant į sudėtingą ir svarbų žmogaus gyvenimo paauglystės tarpsnį, labai svarbu atrasti būdą kaip sudominti mokinį ir perteikti jam žinias. Tam reikalingas kompetentingas pedagogas, mokantis komunikuoti, įsiklausyti ir padėti mokiniui pamilti dėstomą dalyką. Tyrimo objektas - vyresniųjų klasių muzikos pamokų turinys paauglių lūkesčių kontekste. Tyrimo tikslas - atskleisti muzikos pamokų turinį vyresniųjų paauglių lūkesčių kontekste. Tyrimo uždaviniai: apibrėžti muzikinio ugdymo bendrojo ugdymo mokykloje teorinius principus; pateikti vyresniųjų paauglių amžiaus tarpsnio psichosocialinę charakteristiką; aptarti vyresniųjų klasių mokinių muzikos pamokų turinį ir veiksnius, kurie lemia pamokos kokybę; atlikti kokybinį tyrimą, kuriuo siekiama atskleisti muzikos pamokų turinį paauglių lūkesčių kontekste. Empirinio tyrimo metu pusiau struktūruoto interviu metodu apklausti 7 informantai iš trijų Klaipėdos rajono gimnazijų. Gautos išvados: 1) muzikinis ugdymas apima tris esmines sritis – mokymą, lavinimą bei auklėjimą. Jos visos svarbios mokinių ugdymo procesui, kūrybinei raiškai ir dalykų mokymosi rezultatams; 2) paauglystė sudėtingas mokinio gyvenimo tarpsnis, kuriam įtaką daro tiek pačio paauglio suvokimas ir branda, tiek aplinkinių žmonių kuriami emociniai ir socialiniai kontekstai; 3) Kokybiškam ugdymo procesui įtakos turi ir mikroklimatas ugdymo įstaigoje bei tinkama mokymosi aplinka, kokybiškos, ir atliepiančios mokinių poreikius mokymo priemonės. Kokybišką muzikos pamoką lemia mokytojo kompetencijų, aplinkos bei mokinių lūkesčių dermė. 4) atlikus tyrimą paaiškėjo, kad šiuo metu aktualios bendrojo ugdymo muzikos dalyko programa nėra palankiai vertinama vyresniųjų gimnazistų. Esminėmis problemomis įvardijamas mokytojų žmogiškųjų ir profesinių kompetencijų trūkumas, nesidomėjimas muzikos aktualijomis, pamokos turinio atotrūkis nuo mokinių lūkesčių. Daugeliui informantų muzika siejasi su pramoga, atsipalaidavimu, poilsiu, geromis emocijomis. Muzikos pedagogams reikalingas visapusiškas švietimas, kvalifikaciniai mokymai, kurie padėtų atliepti keliamus mokinių lūkesčius, taip gaunant visiems teigiamą rezultatą.

Raktiniai žodžiai: muzikos pamoka, turinio analizė, mokinių lūkesčiai.

Šeškevičienė M. A Content Analysis of Music Lessons in the Context of Upper Secondary School Pupils' Expectations / research supervisor Prof. Dr. B. Janonienė; Vilnius University Šiauliai Academy, Institute of Education. Master degree study programme in Music Education. Šiauliai, 2023. – 53 p.

SUMMARY

The Master thesis discusses the content of music lessons in the context of the expectations of upper secondary school pupils. Considering the complex and important stage of the person's life – adolescence, it is very important to find a way to get the pupil interested and convey knowledge to him. This requires a competent teacher who knows how to communicate, listen and help the pupil to fall in love with the subject taught. The research object is the content of senior class music lessons in the context of adolescents' expectations. The purpose of the research is to reveal the content of music lessons in the context of senior adolescents' expectations. Research tasks: to define the theoretical principles of music education in the general education school; to present the psychosocial characteristics of the age group of older adolescents; to discuss the content of music lessons of upper secondary school pupils and the factors determining the quality of the lesson; to conduct a qualitative study aiming to reveal the content of music lessons in the context of adolescent expectations. During the empirical study, 7 informants from three gymnasiums in Klaipėda district were interviewed using a semi-structured interview method. Obtained conclusions: 1) Music education encompasses three essential areas: teaching, development and education. They are all important for the pupils' educational process, creative expression and the learning outcomes of subjects. 2) Adolescence is a complex stage of the pupil's life, which is influenced both by the perception, maturity of the adolescent himself and by the emotional and social contexts created by surrounding people. 3) The quality education process is also influenced by the microclimate in the educational institution and the appropriate learning environment, quality teaching tools that meet pupils' needs. The quality music lesson is determined by the harmony of the teacher's competencies, the environment, and pupils' expectations. 4) After conducting the research, it was found that the currently relevant general education music curriculum was not favourably evaluated by senior pupils of gymnasiums. The identified fundamental problems are the lack of human and professional competencies of teachers, the lack of interest in relevant issues of music, the gap between the content of the lesson and pupil expectations. Many informants associate music with entertainment, relaxation, recreation, and good emotions. Music teachers need comprehensive education, qualification training that would help respond to pupil expectations, this way obtaining a positive result for all. Key words: Music Lessons, A Content Analysis, School Pupils' Expectations.

TURINYS

ĮVADAS	6
1. VYRESNIŪJŲ KLASIŲ MUZIKINIO UGDYMO TEORINIS ASPEKTAS	9
1.1. Vyresniųjų klasių muzikinio ugdymo samprata	9
1.2. Dokumentai, apibrėžiantys muzikinį ugdymą 9-12 klasių pamokose.....	11
1.3. Vyresniųjų paauglių amžiaus tarpsnio socialinių gebėjimų samprata	13
2. MUZIKOS PAMOKŲ KOKYBĘ LEMIANTYS VEIKSNIAI	19
2.1. Muzikos pamokų kokybę lemiančių veiksnių analizė	19
2.1.1. Muzikos pedagogo profesinės kompetencijos bei veiklos galimybės	21
2.1.2. Mokyklos ugdomoji aplinka.....	23
2.1.3. Mokyklos mikroklimato svarba vyresniojo paauglio asmenybės formavimuisi	25
2.2. Vyresniųjų paauglių ugdymas taikant alternatyvaus muzikos ugdymo metodus	26
3. MUZIKOS PAMOKŲ TURINIO ANALIZĖ VYRESNIŪJŲ KLASIŲ MOKINIŲ LŪKESČIŲ KONTEKSTE	28
3.1. Tyrimo metodologija ir imtis	28
3.2. Tyrimo duomenų rezultatai ir jų analizė.....	30
IŠVADOS	46
LITERATŪRA	47
PRIEDAI	53

IVADAS

Temos aktualumas. Šiandieninėje visuomenėje kintant mokymo procesui pedagogai turi nemažai iššūkių. Labai dažnai muzikos pamokos mokiniams yra atsipalaidavimas nuo gausios, per kitas pamokas gaunamos informacijos, tačiau šios pamokos turi būti informatyvios ir įdomios. Muzikos pamokos planą ruošiantis mokytojas remiasi savo išradingumu; muzikos vadovėliais; bendrosiomis ugdymo programomis. Rinkevičius (2002) teigia, kad sėkmingam muzikinio ugdymo procesui svarbus tiek inovatyvus, įdomus turinys, tiek mokytojo gebėjimas tinkamai, kompetentingai organizuoti darbą klasėje, tiek empatija ir mokinio supratimas. Ugdydami mokinio asmenybės bruožus bei muzikinį skonį, per pedagoginę sąveiką formuojame ir vertybinius pagrindus, todėl dar svarbesnis tampa ugdymo turinys, atliepantis humanistinę paradigmą, atitinkantis ugdytinių amžiaus tarpsnių gebėjimus (dainavimas, šokis, kūryba, interpretavimas) bei ugdantis muzikos pažinimą ir meninę raišką. Musneckienė (2014) pabrėžia, kad meniniame ugdyme vis dar vengiama integruoti naujas kultūrinės raiškos formas, kliaujamasi šablonais ir klišėmis. Šiuolaikinis ugdymo turinys yra labai dinamiškas, todėl ir muzikos mokytojai turi ieškoti įvairesnių ugdymo formų ir priemonių.

Nemažesnę įtaką turi ir psichologinis kontekstas. Paauglystė yra svarbus laikotarpis, kuris savaip pakreipia mokomosios medžiagos pateikimą, įsisavinimą. Paauglių muzikiniai pasirinkimai dažnu atveju nesuprantami suaugusio, vyresnio žmogaus, tačiau paaugliams muzika yra puiki terpė išgyventi, suprasti savo jausmus, būseną, gal net išspręsti vidinius konfliktus, kurie šiame amžiuje yra dažnas palydovas. Šioje amžiaus grupėje žmogus nori visko čia ir dabar. Noras išmėginti daugybę naujų dalykų, tačiau juos atsirenkant, formuojasi nauja asmenybė. Žmogus bręsta tiek fiziologiškai, tiek biologiškai, tiek psichologiškai. Šinkariova (2019) teigia, kad maištinga paauglių prigimtis, skatina rinktis muzikos stilius ir formas priklausomai nuo nuotaikos, be to šiems pasirinkimams didelę įtaką daro ir mados, nors atrodytų, kad muzika tik septynios natos. Šie pasirinkimai laikui bėgant keičiasi.

Atsižvelgiant į sudėtingą ir svarbų žmogaus gyvenimo paauglystės tarpsnį, labai svarbu atrasti būdą kaip sudominti mokinį ir perteikti žinias. Tam reikalingas kompetentingas pedagogas, mokantis komunikuoti, įsiklausyti ir padėti mokiniui pamilti dėstomą dalyką.

Nemažai mokslininkų (Balčytis, 2002; Žalys, 2003; Navickienė, 2004 ir kt.) nagrinėjo kokią įtaką muzikos ugdymas daro jaunuolio asmenybei, buvo diskutuota ir apie naujesnių muzikos formų įtraukimą muzikos pamokose. Muzikos dalyko pedagogai kasdien patiria vis naujus iššūkius: keičiasi profesiniai ir asmeniniai reikalavimai, jų kiekis nuolat auga, kompetencijų tiek profesinių,

tiek muzikinių stygius, sudėtingas ugdymo proceso organizavimas, pamokos vadyba ir valdymas, priemonių stygius. Šiuos aspektus analizavo užsienio ir Lietuvos švietimo mokslininkai (Zuzevičiūtė, Bukantaitė, 2012; Abramo, Reynolds, 2015; Allsup, 2016; Burnard, Georgii – Hemming, 2016; Gapšytė, Bankauskienė, 2016). Lasauskienės teigimu (2018), muzikos mokytojai keliami itin aukšti reikalavimai, jis turi būti įvairiapusiu pedagogikos, psichologijos, estetikos ir muzikos ugdymo filosofijos specialistu, galinčiu patenkinti muzikinio ugdymo poreikius mokykloje. Stebima takoskyra tarp muzikos mokytojo vaidmenų ir funkcijų ir tampa nebeaišku, kas jis – atlikėjas ar mokytojas. (Girdzijauskienė, 2013; Pellegrino, 2009).

Tyrimo problema. Meninis ugdymas yra susijęs su žmogaus vidiniu pasauliu, gyvenimo dorovinių nuostatų formavimu. Šiandieninėje visuomenėje meninis ugdymas tampa vis aktualesnis bendrojo ugdymo mokyklose. Per meną – žmogus išlaisvina savo jausmus, mintis ir atsiveria naujiems pažinimams, o tai ypač aktualu paauglių amžiaus grupei. Tačiau vis dar pasigendama išsamesnių tyrimų apie konkretaus amžiaus, vyresniųjų paauglių poreikius – kas juos domina, kokie informacijos būdai yra jiems patrauklūs ir kada teikiama mokomoji medžiaga juos labiausiai sudomina, o gal net paskatina pačių muzikinę kūrybą. Darbų apie muzikos pamokų turinio svarbą vyresniųjų paauglių amžiaus grupės ugdymo(si) procese nepakanka, šis klausimas mažai nagrinėjamas tiek užsienio, tiek Lietuvos mokslininkų darbuose. Šios išvalgos patvirtina, kad muzikos dalyko turinio bei jo plėtotės klausimai yra aktuali pedagoginė problema. Išsiaiškinus kokie aspektai lemia jaunuolių susidomėjimą muzikos pamokomis, gautos išvados padėtų parengti pamokų turinį labiau atitinkantį mokinių interesus. Kiek mokinys geba įsisavinti informaciją pamokos metu, ar tai priklauso nuo mokytojo gebėjimų sudominti ir sudaryti pamokos turinį patrauklų tam tikrai mokinių amžiaus grupei? Kaip mokinys įsisavina informaciją ir koku būdu mokytojas perduoda savo žinias? Ar esamas muzikos pamokų turinys yra patrauklus mokiniui? Šie klausimai gvildenami darbe, pasitelkiant mokslinės literatūros analizę bei kokybinį tyrimą – pusiau struktūrizuotą interviu su paauglių amžiaus grupe.

Tyrimo objektas – vyresniųjų klasių muzikos pamokų turinys paauglių lūkesčių kontekste.

Tyrimo tikslas – atskleisti muzikos pamokų turinį vyresniųjų paauglių lūkesčių kontekste.

Tyrimo uždaviniai :

- 1) apibrėžti muzikinio ugdymo bendrojo ugdymo mokykloje teorinius principus;
- 2) pateikti vyresniųjų paauglių amžiaus tarpsnio psichosocialinę charakteristiką;
- 3) aptarti vyresniųjų klasių mokinių muzikos pamokų turinį ir veiksnius, kurie lemia pamokos kokybę;

4) atlikti kokybinį tyrimą, kuriuo bus siekiama atskleisti muzikos pamokų turinį paauglių lūkesčių kontekste.

Tyrimo metodologija. Pastaruoju metu gimnazijose vis labiau pastebimas silpstantis vyresniųjų klasių mokinių susidomėjimas muzikos pamokos dalyku. Atsižvelgiant į paauglystės tarpsnį, labai svarbu atrasti būdą kaip sudominti mokinių ir perteikti jam reikiamas žinias, kurias įgalintų kompetentingas pedagogas, gebantis komunikuoti, įsiklausyti ir padėti mokiniui pamilti dėstomą dalyką. Siekiant atskleisti vyresniųjų klasių mokinių lūkesčius muzikos pamokos turiniui, buvo atliktas empirinis tyrimas. Pasirinktas kokybinio tyrimo metodas – pusiau struktūruotas interviu, kuris buvo suskirstytas į etapus: 1) teorinės dalies analizavimas; 2) tyrimo planavimas; 3) gautų duomenų analizavimas. Kokybinio tyrimo metu gauti autentiški duomenys, kurie gali padėti muzikos pedagogams labiau suprasti mažėjančią susidomėjimą muzikos pamokomis. Be to, tikėtina, kad gauti interviu rezultatai, gali parodyti naujas muzikinio ugdymo įžvalgas ir kontekstus, kurie iki šiol dar nebuvo nagrinėti ir išplėtoti.

Tyrimo metodai. Lietuvos Respublikos įstatymų, dokumentų, mokslinės ir metodinės literatūros analizė, empirinis tyrimas.

Tyrimo imtis ir atranka. Tyrime dalyvavo 7 Klaipėdos rajono gimnazijų vyresniųjų klasių mokiniai (merginų, vaikinų).

Tyrimo etapai ir organizavimas:

- 1) 2022 m. lapkričio mėn.– 2023 m. balandžio mėn. – temos pasirinkimas ir teorinė analizė;
- 2) 2023 m. balandžio mėn. – tiriamųjų atranka ir atrankos kriterijai;
- 3) 2023 m. balandžio mėn.– pusiau struktūruotas interviu;
- 4) 2023 m. balandžio mėn.– 2023 m. gegužės mėn. tyrimo rezultatų susistemimas ir jų analizė;
- 5) 2023 m. gegužės mėn. – išvados.

Darbo naujumas, teorinis ir praktinis reikšmingumas.

Paauglystė yra sudėtingas amžiaus tarpsnis, kaip teigia įvairi mokslinė literatūra, šiuo amžiaus laikotarpiu žmogui reikalingas stiprus emocinis ryšys, tai patvirtino informantų gauti atsakymai atlikus tyrimą. Klaipėdos rajono vyresniųjų klasių muzikos pedagogai galės panaudoti gautus rezultatus ir pritaikyti savo pedagoginėje praktikoje, taip gerinant pamokų kokybę.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, 3 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (65), 1 priedas. Darbe pateiktos 8 lentelės, 6 paveikslai.

1. VYRESNIŲJŲ KLASIŲ MUZIKINIO UGDYMO TEORINIS ASPEKTAS

Šiuolaikinėje pedagogikoje daug dėmesio skiriama ugdymo procesui ir turiniui. Lietuvoje nuo kitų metų pradedamos įdiegti naujos bendrosios ugdymo programos sąlygoja pokyčius ir muzikos dalyko pamokose. Šiame skyriuje analizuojama mokslinė literatūra, kuri nagrinėja paauglių psichologiją bei šiam amžiaus tarpsniui būdingus ypatumus, muzikos mokytojui keliamus kvalifikacinius reikalavimus bei pedagoginę raišką, apžvelgiami muzikinio ugdymo teoriniai bei muzikinių madų aspektai. Kaip teigia Gapšytė, Bankauskienė (2016), šiuolaikinio ugdymo kontekste svarbi tampa muzikinio ugdymo plėtotė. Kiekvienas mokinys yra savitas, turintis tik jam būdingų bruožų, todėl ir ugdymo procesas turi būti organizuojamas taip, kad atskleistų jo talentus bei ugdytų brandžią, savimi pasitikinčią ir įvairiapusę asmenybę.

1.1. Vyresniųjų klasių muzikinio ugdymo samprata

Aptardami šiuolaikinę ugdymo sistemą turinio ir procesų organizavimo kontekste, turėtume pastebėti, kad ugdymo programos labai perkrautos, gausios įvairių žinių ir faktų, tačiau vis dar trūksta praktinio pritaikymo ir gilesnio žinojimo. Šią problemą patvirtina ir TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study-Tarptautinis matematikos ir gamtos mokslų tyrimas) duomenys, kurie leidžia teigti, kad nors akademinų žinių Lietuvos mokiniai turi nemažai, tačiau dažnai negeba jų pritaikyti praktiškai, kitaip tariant, jiems trūksta aukštesniųjų mąstymo gebėjimų. Panašią problemą stebime ir muzikiniame ugdyme.

Rajeckas (1999) ugdymą apibrėžia kaip tęstinį procesą, kurio metu nuolat veikia ugdytojas ir ugdytinis. O šiam procesui darniai ir sėkmingai veikti reikia tinkamų sąlygų – sudarytų galimybių plėtoti ugdytinio asmenybę per vertybių sistemas ir kūrybiškumą.

Balčytis (2002) teigia, kad muzikinis ugdymas turėtų užtikrinti, kad ugdytinis būtų įgalintas dalyvauti aplinkos muzikiniame gyvenime, jam būtų suteikti muzikinės kultūros suvokimo ir pažinimo pagrindai, kad jis galėtų plėtoti muzikinius gebėjimus ne tik mokykloje, bet ir visą gyvenimą.

Kaip teigė Kievišas (1997) ugdymas labai plati sąvoka, ir ji neapsiriboja vien tik žiniomis ir rezultatu, svarbus ir pats kurybinis procesas, kuriuo tas rezultatas pasiekiamas, o proceso metu įgyjama patirtis padeda formuoti ir išgryninti vertybines sistemas ir atskleisti kurybines galias.

Katinienė (1998) pabrėžia, kad muzikinis ugdymas sužadina kurybines galias bei padeda suvokti ne tik muzikinius tekstus, bet ir skatina kitų menų bei pasaulio gilesnį supratimą.

Nors vis dar gajus požiūris, kad mokymosi veiklos turėtų būti orientuotos į pažymį ir rezultata, tačiau vis daugiau dėmesio skiriama kompetencijoms bei aukštesniesiems mąstymo gebėjimams. Siekiama ugdyti brandžią asmenybę, gebančią keisti ir keistis, prisitaikyti prie šiuolaikinio gyvenimo, patirti sėkmę, mokymasis pažymiui ir rezultatui keičiamas mokymusi visą gyvenimą ir skirtingų kompetencijų įgijimu. Vis didesnę reikšmę įgyja mokytojo lyderystės kompetencija ir jos dedamosios (Tulabienė, 2023), nes reformuoto ugdymo turinio esmė – suteikti didesnę laisvę mokytojui pačiam planuoti ugdymo turinį ir rinktis priemones bei metodus. Muzikinio ugdymo struktūrą sudaro (žr. 1 pav.) trys svarbios dedamosios – mokymas, lavinimas ir auklėjimas:

1 pav. Muzikinio ugdymo struktūra sudaryta autorės

Panagrinėkime šias muzikinio ugdymo dedamąsias.

Daugiausia dėmesio skiriama muzikos mokymui – „dainavimas, klausymasis, solfedžio, ritmika, grojimas ir yra pagrindinės muzikinės veiklos per muzikos pamokas grandys.“ (Balčytis (2002), psl.28). Tačiau ne mažesnė reikšmė tenka muzikiniam auklėjimui. Kaip teigia Rinkevičius (2002), muzikinis auklėjimas yra labai reikšminga muzikinio ugdymo funkcija, kuri daro įtaką ugdytinio estetiniam ir dvasiniam tobulėjimui. Autorius išskiria ir muzikinio auklėjimo reikšmę tautiškumo suvokimui, juk būtent mokykloje, per muzikos pamokas labai dažnai mokiniai įgauna gebėjimą suprasti liaudies muziką ir dainą. Kaip teigia Dornsife D., Dornsife D. (2016), muzikinis lavinimas ne mažiau reikšminga muzikinio ugdymo dalis – jis daro įtaką emocijų reguliavimui, kalbai ir saviraiškai, gebėjimui spręsti problemas bei savidisciplinai, vadinasi, deda pagrindus įvairių dalykų mokymuisi bei skatina emocijų raišką ir tobulėjimą.

Visos trys muzikinio ugdymo proceso dedamosios tarpusavyje persipynusios, pats procesas yra ilgalaikis, nes jo metu per vertybines nuostatas ir požiūrius, keičiama ir formuojama ugdytinio asmenybė. Labai svarbūs tampa aukštesnieji ugdytinių mąstymo gebėjimai – jeigu elementarų tekstą ugdytiniai gali suvokti, tai muzikos kūrinio suvokimui reikia specialiųjų ir specifinių gebėjimų ir kompetencijų. Nesuvokus kūrinio, jo negalima nei tinkamai išmokti, nei atlikti.

Apibendrinant galima teigti, kad muzikinis ugdymas platus ir sudėtingas dalykas, kuris reikalauja iš mokytojo ne tik gilių pedagoginių bei psichologinių žinių, bet lyderystės kompetencijų. Mokykloje paauglių gebėjimus ir vertybines nuostatas formuoja visas ugdymo procesas, muzikos dalykas – ne išimtis. Per muzikos pamokas, ugdant muzikinius gebėjimus, tuo pačiu dedami pagrindai kitiems dalykams – matematikai, kalboms ir gamtos mokslams. Mokiniam labai svarbus gebėjimas mokytis, vidinės motyvacijos mokytis radimas: muzikos dalykas gali tapti atspirties tašku susidomėjimui mokslu. Be to, mokinius lavinant muzikos dalyku, plėtojamas jų kūrybiškumas bei plečiamas akiratis. Viso ugdymo proceso tikslas – išugdyti visapusišką asmenybę, gebančią daryti tinkamus pasirinkimus ir turinčią stiprą moralinį stuburą.

1.2. Dokumentai, apibrėžiantys muzikinį ugdymą 9-12 klasių pamokose

Lietuvos švietimo sistemą sudaro dviejų tipų meninis ugdymas – formalusis (per pamokas, mokykloje) ir neformalusis (žinios ir gebėjimai ugdomi pagal ilgalaikes programas po pamokų ar būreliuose). Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011) aiškiai apibrėžia, kad neformalusis ugdymas skirtas tenkinti mokinių poreikius bei papildyti ilgalaikes programas, suteikiant ugdytiniams specifinių, gilesnių žinių ir padedant jiems tapti aktyvia visuomenės dalimi.

Atnaujintas ugdymo turinys palietė ir neformalųjį ugdymą, atsigręžta į humanistinės M.Lukšienės tautinės mokyklos principus ir didesnis dėmesys skiriamas kompetencijų ugdymui. Neformalųjį ugdymą reglamentuojantys dokumentai nebuvo keičiami nuo 2015 metų, o per juos įvyko nemažai pokyčių, tiek formaliajame, tiek neformaliajame ugdyme.

Muzikos pamokos tikslas – ugdyti asmenybę, kuri turėtų muzikinės kompetencijos pagrindus, norėtų ir gebėtų save išreikšti per muziką bei jos formas, dalyvautų įvairiomis formomis muzikiniame gyvenime, atrasdama savo tapatumą. Muzikos pamokos turinį sudaro trys veiklos sritys (žr. 2 pav.)

2 pav. Sudaryta autorės pagal Bendrąsias ugdymo programas (2013)

Bendrosiose ugdymo programose (2008; 2013) numatyta, kad muzikos pamokose nagrinėjami įvairūs muzikiniai žanrai, rūšys ir formos, supažindinama tiek su istorinėmis kryptimis - ekspresionizmu, impresionizmu, romantizmu, klasicizmu, baroku, viduramžiais, tiek su šiuolaikinėmis muzikos kryptimis: spektrine muzika, minimalizmu, serializmu, aleatorika. Daug dėmesio skiriama ir Lietuvos muzikos raidai Vakarų muzikos kontekste.

Kaip ir bet kurio dalyko, mokinių pasiekimai aukštesnėse klasėse vertinami keturiais lygmenimis (slenkstiniu, patenkinamu, pagrindiniu, aukštesniu), o pats muzikos pamokos turinio kontekstas gilinamas, integruojant kitų dalykų žinias ir sandus (STEAM veiklos, fizika, biologija ir pan.). Reikėtų pažymėti, kad naujosios bendrosios programos (2022 m.) akcentuoja ne tik žinias ir akademiškumo gylį, bet mokinio savarankiškumą ir kompetencijas. Reikėtų pabrėžti, kad atnaujintų programų vienas esminių tikslų yra „ugdyti kūrybingą, savarankišką ir kritiškai mąstančią, muzikinei kultūrinei patirčiai atvirą ir tolerantišką asmenybę“ (Muzikos BUP, psl.2), vadinasi, ir visi atnaujinimai orientuoti į kūrybiškumą, kritinį mąstymą ir kompetencijas (naujosiose programose jos išskiriamos septynios: pažinimo, kultūrinė, kūrybiškumo, socialines emocijų ir sveikos gyvensenos, pilietiškumo, komunikavimo ir skaitmeninė kompetencijos). Šių visų kompetencijų

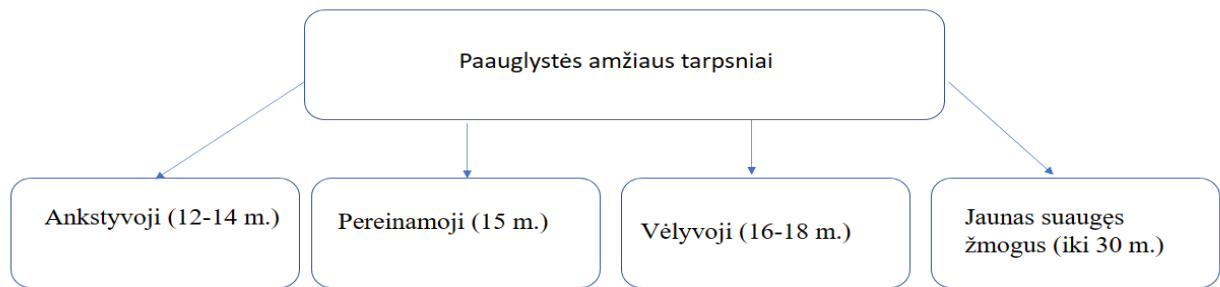
ugdymas ir plėtotė įgalina naujai peržvelgti visą ugdymo turinį, rasti naujus aspektus ir dalykines sąsajas, nebeužtenka vien akademinų žinių, didesnis dėmesys skiriamas aukštesniesiems mąstymo gebėjimams. Turinys yra labiau aktualizuotas, didesnis dėmesys skiriamas muzikos socialinių ir kultūrinių funkcijų įvairovei, kinta metodų ir veiklų formos (atnaujintas vyresniųjų klasių muzikavimo ir kūrybos repertuaras, muzikiniai kontekstai siejami su pačių mokinių socialiniu gyvenimu (šventės, gedulas meilė, pramoga ir pan.), atkreipiamas dėmesys ir į pačių mokinių grojaraščius.

Apibendrinant galima daryti prielaidą, kad muzikos dalyko turinys tampa labiau atliepiantis paauglių savireguliacijos ir saviraiškos aspektus. Įdomu pastebėti, kad keičiasi ir rubrikos bei kriterijai vertinant muzikos dalyką – į vertinimo kriterijus įtraukiama mokinio saviraiška, dalyvavimas kultūriniuose renginiuose, o tai žymiai praplečia muzikos pamokos ribas: pamokų kokybės neberiboja kabinetų sienos ir mokykloje turima muzikiniam ugdymui skirta bazė. Pastebėtina, kad naujosiose programose didelis dėmesys skiriamas ir savarankiškumui, bei argumentavimo ir analizės gylui, pačio mokinio susidaromiems kriterijams, konstruktyvumui bei išsamumui.

1.3. Vyresniųjų paauglių amžiaus tarpsnio socialinių gebėjimų samprata

Charakterizuojant jauno žmogaus sąvoką svarbu pabrėžti, jog šis laikotarpis apima amžiaus tarpsnį nuo vėlyvosios paauglystės iki jauno suaugusio žmogaus amžiaus. Paauglystė – tai laikotarpis tarp vaikystės ir suaugusio žmogaus amžiaus, prasidedantis fiziniu lytiniu brendimu ir besitęsiantis iki pasiekiamos savarankiškos socialinės padėties. Šį gyvenimo etapą kiekvienas žmogus praeina individualiai, jis būna skirtingo ilgio ir sudėtingumo.

Įvairūs mokslininkai skirtingai traktuoja paauglystės amžiaus tarpsnius, tačiau visi sutinka, kad paauglystės laikotarpiu vystosi ir stebima fizinė, pažintinė (mąstymo) bei socioemocinė raida. Išskiriami tokie (3 pav.) paauglystės amžiaus tarpsniai:

3 pav. Modelis sudarytas autorės remiantis Pikūno (2005) įžvalgomis.

Pikūnas ir kt. (2005) teigia, jog jaunimui svarbu indentifikuoti vertybes ir įsitikinimus, kurie daro įtaką asmeniniam tapatumui; suvokti visuomenės ir bendraamžių požiūrį į sociokultūrinius kontekstus bei jų skirtybes, daryti tinkamus pasirinkimus, tiek asmeniniame, tiek profesiniame gyvenime. Jaunas žmogus dažnai nepatiki savimi, jaučiasi vienišas ir nesuprastas, o mintys ir prioritetai dažnai supriešinami. Tokiame kontekste jaunuoliai dažnai elgiasi šiurkščiai, netgi agresyviai, vidinių konfliktų būseną daro įtaką ir buvimui visuomenėje bei santykiui su ja. (Pikūnas, 2005).

Collins (2019) pabrėžia, kad jauno žmogaus gebėjimas elgtis kaip suaugusiam ir išsivysčiusiam žmogui, indikuoja jo brandą. Tai patvirtina ir Maslow (1971) išsakytas požiūris, kad subrendusi asmenybė pasižymi brandžiu mąstymu, gebėjimu suprasti ir priimti tikrovę, yra atsakinga už savo veiksmus bei yra laisva ir nevaržoma visuomenės standartų.

Roberts ir Wood (2006) teigia, kad brandus žmogus yra tas, kuris yra emociškai stabilus, sąmoningas bei gebantis palaikyti gerus santykius su aplinka. Jeigu žmogus turi šiuos gebėjimus, tikėtina, kad jis gebės tinkamai įsiliesti į socialinį gyvenimą, jaustis jame reikalingu ir pozityviu, nes kognityvinių įgūdžių stoka daro įtaką ir žmogaus elgesiui. Nemažą įtaką daro ir socialiniai bei emociniai veiksniai, nes aplinkos įtaka ir impulsyvumas skatina netinkamą elgseną kitų žmonių atžvilgiu. Žukauskienės (2012) teigimu, brandaus žmogaus požymis – gebėjimas galvoti apie mąstymo procesus (metakognicija), kuris dar apibrėžiamas kaip žmogaus gebėjimų analizė bei procesų kontrolė. Būtent šie gebėjimai įgalina asmenybę efektyviai mokytis ir spręsti iškylančius iššūkius. Pasupathi ir kt. (2001) teigia, kad efektyviausiai išmintis ir gebėjimai įgyjami per įvairias patirtis, nes spręsdamas iškilusias problemas jaunuolis panaudoja turimas žinias, patirtis, supratimą,

atsargumą bei išmintį. Įdomu pastebėti, kad šie gebėjimai stebimi nuo 14-25 metų bei tęsiasi visą gyvenimą.

Pastebima, kad jaunas žmogus retai tapatina individualumą bei asmeninį tapatumą. Paaugliai kelia asmenybės identiteto ir egzistencinius klausimus apie savastį, individualumą ir pokyčius („kas/koks/kodėl aš“). Pabrėžtina, kad tapatumas nėra siejamas su brendimu, nes jis išsiugdomas asmens pastangomis. Marcia (1980) teigimu, asmenybės identitetas susiformuoja, kai jaunas žmogus įsipareigoja laikytis ideologijos sąlygotų tikslų ir vertybių, atsižvelgiant į tarpasmeninius santykius visuomenėje. Pastebėtina, kad šiuo metu susiformuoja ir žmogaus pasitikėjimas savimi. Šią savybę pabrėžia ir Žukauskienė (2012), kalbėdama apie jauno žmogaus tapatumą ir jo ugdymą.

Kai kalbama apie 9–12 klasių mokinius (14–18 metų jaunuoliai), omenyje turimi gimnazistai, kurie ugdomi pagal pagrindinio (9-10 klasės/I-II gimnazijos klasės) bei vidurinio ugdymo (11-12 klasės/gimnazijos III–IV klasės) programas. Raidos psichologai šį laikotarpį priskiria paauglystei. Mokslininkai ir tyrėjai (Gailienė, 2003; Tilindienė, 2006; Jusienė, Laurinavičius, 2007; Kušlevič-Veršekienė, Pukinskaitė, 2014, Mayers, 2008 ir kt.) teigia, kad paauglystės tarpsnis yra apibrėžiamas labai plačiai ir įvairapusiškai, tačiau autoriai sutinka, kad tai labai svarbus žmogaus formavimosi periodas, kurio metu formuojasi esminiai asmenybės bruožai ir įgūdžiai. Kadangi, paaugliai patiria labai daug permainų, pokyčių bei mokymosi procesų, vadinasi, jaunam žmogui tai sudėtingas, daug adaptacinių situacijų keliantis tarpsnis, per kurį įgyjamos žinios ir įgūdžiai, lemsiantys tolimesnio gyvenimo sėkmę ir gebėjimą gyventi visuomenėje. Jusienė, Laurinavičius (2007) šį laikotarpį įvardija kaip daugiausia pokyčių sąlygotą metą.

Nors šiuo klausimu yra labai daug mokslinės literatūros, tačiau paauglystė nėra įreminta konkrečiais metais, didesnis dėmesys skiriamas psichosocialinei raidai ir pokyčiams. Kaip teigia Šiukštienė, Pileckaitė-Markovienė (2014) paauglystėje individas keičiasi, vyksta sudėtingi psichologiniai procesai, patiriamos krizės bei vidiniai konfliktai. Gailienė (2003) pabrėžia savarankiškumo ir atsakomybės už savo būtį aspektus. Pažymėtina, kad daugelis autorių (Lanovaz, Dufour, Argumedes, 2017, Pileckaitė-Markovienė, 2014, Gailienė ir kt.) sutinka, kad paaugliui sėkmingas savo tapatumo paieškos (lytis, tautybė, gebėjimai, karjera, ideologija ir pasaulėžiūra, tikėjimas ir vertybės), tapatumo sistemos bei jų konstravimas.

Brazauskaitė (2004) teigia, kad šiuo laikotarpiu keičiasi mąstymo būdas, kūrybos raiška, vaizduotė, jaunas žmogus vis daugiau mąsto savarankiškai, kelia klausimus ir ieško atsakymų į juos, pradeda rūpėti pasaulio prasmė ir savo paties suvokimo klausimai (Myers, 2008; Daukšytė, 2010). Daukšytė (2010) pabrėžia mąstymo operacijų svarbą, nes jų metu žmogaus viduje vyksta procesai, kuriais individas formuoja sąvokas, vaizdinius, simboliką, ženklus. Šie pokyčiai sąlygoja sumišusius

jaunuolių jausmus, ypač aktualizuojant aplinkinių požiūrį į juos. Svarbu pastebėti, kad šis laikotarpis ir jo metu vykstantys procesai, vyksta nevienodu greičiu skirtingiems individams.

Mayers (2008) išskiria, kad būtent paauglystėje jauni individai pradeda gebėti suprasti savo ir kitų žmonių mąstymą bei jį suvokti, susiformuoja idealumo samprata. Šis gebėjimas skatina juos būti kritiškais savo pačių bei socialinės aplinkos trūkumų (tikrų ir įsivaizduojamų) atžvilgiu.

Paaugliams svarbu, kokius juos mato aplinkiniai, ką apie juos galvoja, jų supratimas apie save yra egocentriškas. Tai patvirtina Palmer, Donaldson, Stough (2002), teigdami, kad paauglystės periodo sunkumą lemia paauglio emocinis intelektas ir jo išsivystymas, sociokultūrinės kompetencijos, aplinkos kontekstai ir jų pasikartojimas. Didelę įtaką turi ir paauglio asmeninės savybės. Paaugliai neretai jaučia vienatvę, kenčia nuo depresyvių nuotaikų kaitos. Jų emocijos sunkiai valdomos, todėl dažnas nervingumas, nerimas, impulsyvus elgesys. Goleman (2003) pastebi, kad šios nevaldomos emocijos gali iššaukti netgi agresyvų elgesį.

Tyrėjai (Shutte, 2002, Kušlevič-Veršekienė, Pukinskaitė, 2014) pastebi, kad jaunuolių gebėjimas prisitaikyti prie paauglystės sukeltų situacijų priklauso nuo socokultūrinės patirties: kuo geriau jie supranta savo emocijas, geba jas įvardyti, tuo paauglio elgesys labiau subalansuotas. Stebima labai aštri atskirtis tarp skirtingo emocinio intelekto paauglių: kuo emocinis intelektas aukštesnis, tuo geresni paauglių mokymosi pasiekimai, o patys jaunuoliai lengviau sprendžia iškylančias problemas, yra laimingesni, pastebi daugiau pozityvių dalykų aplink. Pastebėtina, kad ši sąsaja veikia ir priešingu atveju – žemesnio emocinio intelekto paaugliai sunkiai prisitaiko prie ugdymosi įstaigos kontekstų, jų mokymosi pasiekimai žemesni, emocijos tamsesnės, agresyvesnės.

Dweck, Walton, Cohen (2014) ypač išskiria pasitikėjimą savimi: turintys aukštesnę savivertę nebijo klysti, kuria geresnės kokybės santykius su aplinkiniais, efektyviai prisitaiko prie pokyčių.

Šią mintį savo tyrime patvirtia ir Kušlevič-Veršekienė, Pukinskaitė (2014), kurios teigia, kad paaugliai, kurie pasižymi optimizmu ir pozityvumu, lengviau geba prisitaikyti prie bendraamžių ir aplinkinių. Šiems paaugliams nebūdinga trapi savivertė, jie labiau pasitiki savimi, geba realizuoti savo galimybes ir pažinti kitus žmones.

Įvairūs mokslininkai (Bar-On, 2000; Remeikaitė, Lekavičienė, 2002; D. Goleman, 2008; Neale, Spencer-Arnell, Wilson, 2011; Gresham, Elliott ir kt., 2011; Antinienė, Lekavičienė, 2012; Gudžinskienė, Barkauskaitė-Lukšienė, 2013; Weissberg, Durlak, Domitrovich, Gullotta, 2015; Liubertienė, Kunickienė, Kupriūnienė, 2015; Prajapati, Sharma, 2017 ir kt.) daugiausia dėmesio skiria socialinio elgesio analizei. Socialinį elgesį apibrėžia per socialinį intelektą, emocinį intelektą, socialinę kompetenciją ir gebėjimus, tarpasmeninį intelektą, komunikacinę kompetenciją ir pan. 1

lentelėje pateikiami įvairių autorių sudaryti gebėjimų konstruktai, kurie atskleidžia socialinių įgūdžių sampratą:

1 lentelė. **Emocinio ir socialinio intelekto apibrėžimuose išreikšti gebėjimai**

Gebėjimai	Autorius
Gebėjimas atpažinti ir suprasti emocijas, jas keisti, valdyti ir remiantis suvoktomis emocijomis – mąstyti (emocinis intelektas).	Remeikaitė, Lekavičienė, 2002
Gebėjimas analizuoti gaunamą emocinę informaciją bei ją panaudoti priimant sprendimus. Socio-emocinės kompetencijos įgalinančios buvimą bendruomenėje.	Neale, Spencer-Arnell, Wilson, 2011
Asmeniniai (nekognityviniai) įgūdžiai ir gebėjimai, kurie lemia sėkmingą veiklą ir gebėjimą atsispirti spaudimui.	Bar-On, 2000
Socialiniai įgūdžiai - verbalinio ir neverbalinio elgesio raiška, tam tikra jos seka, susijusi su supančia aplinka.	Gudžinskienė, Barkauskaitė, Lukšienė, 2013
Socialinis emocinis ugdymas skatina efektyviai naudoti turimus įgūdžius, keisti savo požiūrį ir elgesį bei etiška ir veiksmingai spręsti kasdienes problemas.	CASEL, 2005
Socialinis intelektas – tarpasmeninių arba socialinių signalų suvokimas bei tuo suvokimu remiantis gebėjimas konstruoti galimas reakcijas ir atsakus, kurie geriausiai atliepia pasirinktus aspektus.	Hochwarter, Witt ir kt., 2006
Socialinis intelektas kaip emocijų valdymas ir visuomeninių aplinkų tinkamas suvokimas. Akcentuojamas įgalinimas megzti ilgalaikius kontaktus, derėtis, vadovauti ir bendradarbiauti.	Goleman, 2008
Socialinis intelektas– socialiai tinkamas ir išmoktas elgesys, užtikrinatis pozityvius tarpusavio santykius ir jų kūrimą.	Gresham, Elliott ir kt., 2011
Socialinis intelektas– konkrečioje situacijoje pasireiškiantis socialiai priimtinas išmoktas elgesys. Bendruoju požiūriu, šis konstruktas nagrinėjamas per veiksmus ir sąveikas, siejamas su konkrečiais asmenybės tikslais.	Antinienė, Lekavičienė, 2012

Sudaryta darbo autorės pagal įvairius šaltinius

Apibendrinant lentelėje pateiktus duomenis, galima teigti, kad autoriai, konstruodami socialinio ir emocinio intelekto apibrėžimus, dažniausiai išskiria gebėjimą suvokti ir atpažinti emocijas. Šis gebėjimas nagrinėjamas plačiau, ne tik asmens kontekste. Žmonės, gebantys atpažinti ir interpretuoti emocijas, geba veikti efektyviau. Negalima šio konstrukto susiaurinti tik iki gebėjimo atpažinti ir suvokti emocijas, nes vien socialinių gebėjimų apibrėžtis yra labai plati. Remeikaitė, Lekavičienė (2002), cituodamos E. Thorndiko (1920) socialinio intelekto koncepciją pabrėžia, kad socialinę sėkmę dažniausiai lemia ne aukšti intelektiniai gebėjimai, o gebėjimas būti sociume. Gardneris (1983) sukūrė intelekto modelį, kuris apima net septynias intelekto rūšis, tokias kaip:

- kalbinis intelektas,
- muzikinis intelektas,
- loginis-matematinis intelektas,
- erdvinis intelektas,

- kinestetinis intelektas,
- asmeninis intelektas,
- tarpasmeninis intelektas.

Jo modelį išplėtojo Salovey, Mayeris (1990) sukurdami emocinio intelekto teoriją, kurioje emocinį intelektą apibrėžė kaip gebėjimą, atliepianį jausmus, reguliuoti elgseną. Vadinasi, kiekvienas žmogus, jei yra protingas, pasinaudodamas vidiniais gebėjimais, gali visą emocijų spektrą panaudoti savo gerovei. Šiai minčiai pritaria ir Mayer, Salovey, Caruso (2000), dar išskirdami ir veiklos planuotumą ir tikslingumą.

Platesnį vaizdą pateikia Golemano (1998) pateiktas modelis. Jis išskaido emocinį intelektą į daugybę kompetencijų ir įgūdžių, kuriuos suskirsto į penkis emocinius ir visuomeninius konstruktus, tokius kaip savivoka, savireguliacija, motyvacija, empatija ir santykių valdymas. Šios emocinės kompetencijos yra ugdomos, jos nėra įgimtos kiekvienam žmogui, o galimybės jas plėtoti lemia emocijos intelektas. Dar plačiau emocinio intelekto koncepciją nagrinėja Bar-On (1997), modelį išplečiant iki penkiolikos kompetencijų rinkinio. Apibendrinant įvairių tyrėjų darbus, pastebėta, kad kad penkios emocinio mokymo kompetencijų grupės išskiriamos įvairių tyrėjų darbuose (Durlak, Weissberg, Dymnicki, Taylor, Schellinger, 2011; Weissberg, Durlak, Domitrovich, Gullotta, 2015). Šių kompetencijų dėka individai geba kurti kokybišką socialinį ryšį bei santykius.

Apibendrinant galima teigti, kad paauglystė sudėtingas mokinio gyvenimo tarpsnis, kuriam įtaką daro tiek pačio paauglio suvokimas ir branda, tiek aplinkinių žmonių kuriami emociniai ir socialiniai kontekstai. Sušvelninti paauglystės maištingumą gali padėti sukurtas stiprus emocinis ryšys tarp mokinio ir mokytojo, todėl norėdami sustiprinti mokinių motyvaciją mokytis muzikos dalyko, reikia skirti didesnę dėmesį pozityviam skatinimui bei tarpusavio ryšiui. Ryšys kuriamas grindžiant jį rūpesčiu, empatija, pasitikėjimu, abipusiu saugumo jausmu, duoda puikių rezultatų ugdymo(si) procese. Muzikos ugdymo visos trys dedamosios – tiek mokymas, tiek lavinimas, tiek auklėjimas – daro didelę įtaką žmogaus gyvenimui bei yra nenutrūkstamo proceso dalis.

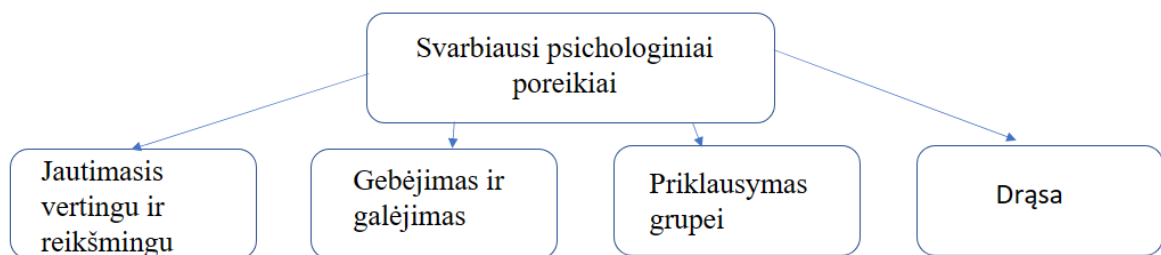
2. MUZIKOS PAMOKŲ KOKYBĘ LEMIANTYS VEIKSNIAI

Muzikos pamokų kokybę lemia nemažai sudedamųjų aspektų: pedagogo profesinės savybės, pedagogo veikla, jo profesinės kompetencijos, psichologinis mikroklimatas, ugdomoji aplinka. Šiame skyriuje plačiau panagrinėsime muzikos pamokos kokybę veikiančius veiksnius, reikalavimus ugdymo turiniui bei muzikos pedagogo profesinių kompetencijų plėtotę.

2.1. Muzikos pamokų kokybę lemiančių veiksnių analizė

Motiejūnienė (2008) teigia, kad labai svarbus mokytojo įvaizdis ir lyderystė. Pedagogai, kurie yra matomi: pelnę kvalifikacinius, mokslinius vardus ir laipsnius (tai galima įvardyti kaip mokytojo profesijos prestižo rodiklius), dalyvauja moksliniame, visuomeniniame gyvenime, didina ugdymo, kaip proceso, patrauklumą. Reiktų nepamiršti ir svarbiausios muzikos pedagogo funkcijos – išmokyti dėstomų dalykų. Tai galima pasiekti tik derinant įgimtus ir įgytus talentus, pritraukiant mokinius bei sudarant sąlygas jų gebėjimų raiškai ir plėtotei.

Svarbus ir neatsiejamas sėkmingo ugdymo(si) proceso dalis yra pedagogo ir mokinio emocinis ryšys. Rasti tinkamą priėjimą prie vaiko, suprasti jo charakterio savybes reikalauja nemažai kantrybės bei žinių. Mokytojas taip pat turėtų gebėti valdyti savo emocijas iškilus konfliktinėms situacijoms, nuraminti aplinkinius, suprasti ir rasti sprendimą. Psichologė Markuckienė (2019) išskiria šiuos psichologinius poreikius, kurie turi būti patenkinti (žr. 4 pav.):

4 pav. Svarbiausi psichologiniai poreikiai

sudaryta autorės pagal Markuckienės (2019) išvalgas

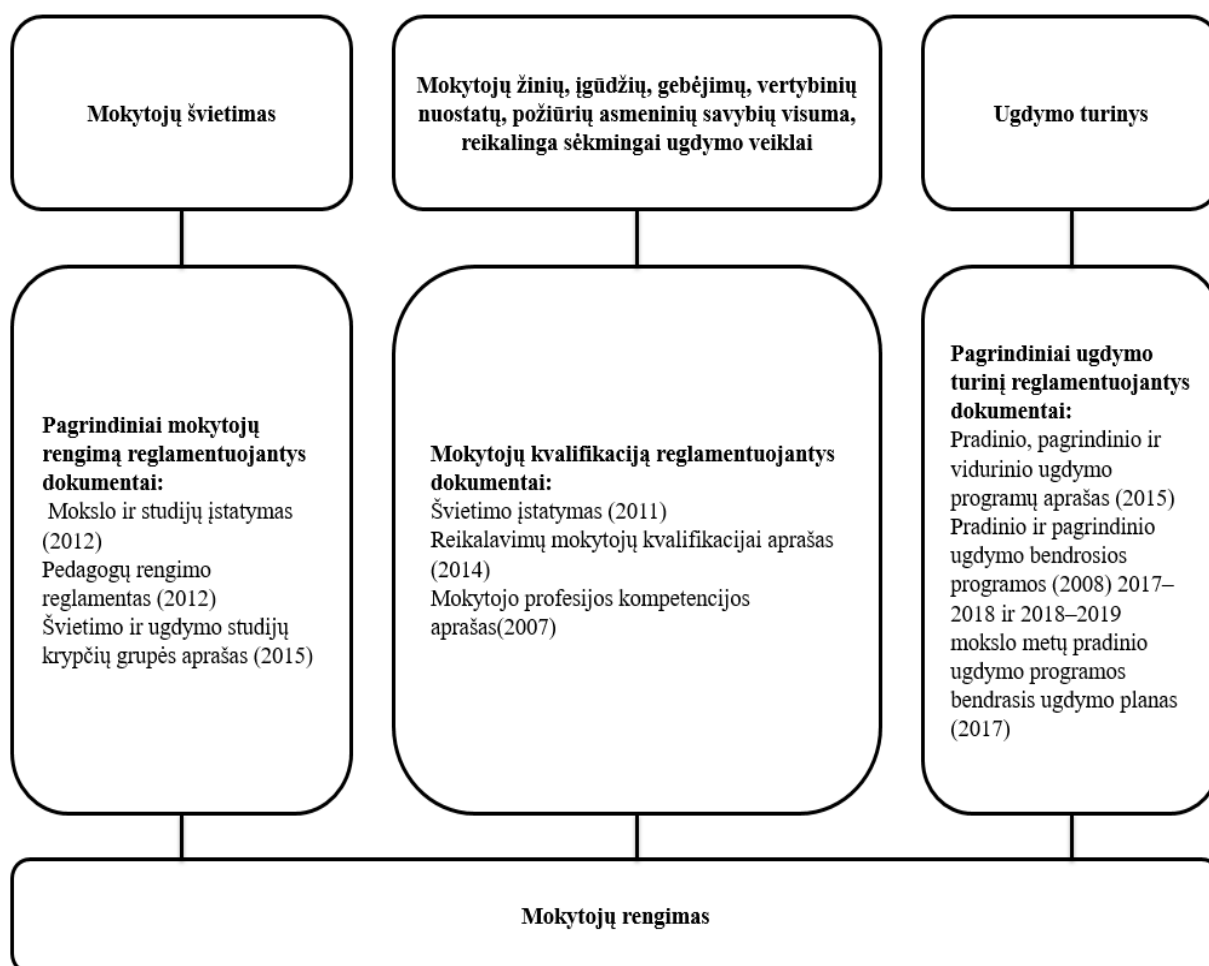
Prie bazinių psichologinių poreikių priskirtini jautimasis vertingu ir reikšmingu (noras būti pripažintu, kad į jo mintis įsiklausytų ir gerbtų požiūrį), gebėjimas ir galėjimas (gebėjimas ir galėjimas veikti), priklausymas grupei (nebūtų atstumtas, būtų pripažintas tarp bendraamžių) ir drąsa

(veikti, kalbėti, bendrauti), o šių bazinių poreikių nepatenkinimas suponuoja trapią savivertę, žmogus tampa pažeidžiamas, piktas, nesvarbus. Įdomu pastebėti, kad šis kontekstas svarbus ne tik paauglių gyvenime, bet ir suaugus, todėl mąstant apie poreikių patenkinimą, reiktų atkreipti dėmesį ne tik į mokinius, bet ir į kolegas bei aplinkinius žmones.

Markuckienė (2019) teigia, kad tinkamas - tiek mokinių, tiek kolegų – paskatinimas, gerina mikroklimatą ir padeda sušvelninti aplinkos poveikį. Psichologo Šidlausko (2019) nuomone mokinio gyvenimui didelę svarbą turi mokytojo vidinė savijauta.

Mokytojas – svarbiausias mokinių pasiekimų, ugdymo(si) kokybės šaltinis. Jau daug metų akcentuojama mokytojo lyderystė, kuri daro poveikį tiek mokiniui, tiek klasei, tiek ir pačiam mokytojui. Pedagogams keliami ypač aukšti profesiniai ir asmeniniai reikalavimai.

Lietuvos švietimo sistema labai aiškiai struktūruota, o mokytojo profesija apibrėžta įstatymais (Reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo įstatymu (2015), poįstatyminiais teisės aktais). Numatyta, kad mokytojas privalo turėti mokytojo profesinę kvalifikaciją ir aukštąjį (arba jam prilygintą) išsilavinimą. Ši struktūra pateikta 5 pav.:

5 pav. Sudaryta autorės pagal mokytojų rengimą reglamentuojančius teisės aktus

Apibendrinant galima teigti, kad muzikos mokytojui, kaip ir bet kurio kito dalyko mokytojui, keliami tokie pat profesiniai reikalavimai: profesionalumas, aukštos profesinės ir dalyko kompetencijos, gebėjimas žinoti amžiaus tarpsnių ir specialiųjų poreikių ypatumus, gebėjimas įtraukiai ir profesionaliai organizuoti ugdymo procesą, atliepiant įvairių gabumų mokinių poreikius ir galimybes, nes paauglystė sudėtingas mokinio gyvenimo tarpsnis, kuriam įtaką daro tiek pačio paauglio suvokimas ir branda, tiek aplinkinių žmonių kuriami emociniai ir socialiniai kontekstai. Sušvelninti paauglystės maištingumą gali padėti sukurtas stiprus emocinis ryšys tarp mokinio ir mokytojo, todėl norėdami sustiprinti mokinių motyvaciją mokytis muzikos dalyko, reikia skirti didesnę dėmesį pozityviam skatinimui bei tarpusavio ryšiui. Ryšys kuriamas grindžiant jį rūpesčiu, empatija, pasitikėjimu, abipusiu saugumo jausmu, duoda puikių rezultatų ugdymo(si) procese.

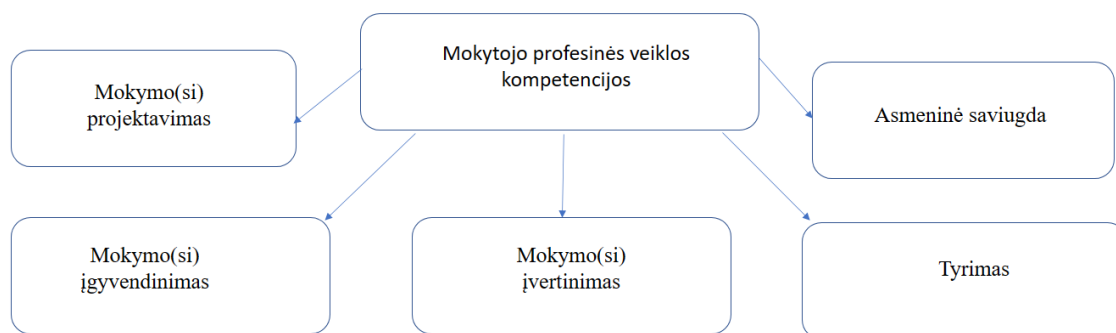
2.1.1. Muzikos pedagogo profesinės kompetencijos bei veiklos galimybės

Sėkminga mokytojo veikla bus tik tuomet, kai jis turės tam tikrą bendrųjų ir specialiųjų gebėjimų rinkinį. Nuo mokytojo asmeninių savybių ir gebėjimų priklausys, kaip jam seksis organizuoti ugdymo procesą klasėje, kaip pavyks motyvuoti mokinius bei sudominti juos savo dėstomu dalyku. Ne mažesnę reikšmę turi ir profesionalumas bei gilus dalyko žinojimas ir gebėjimas jį perteikti ugdytiniams.

Šiuolaikinio mokytojo kompetencijų sąrašas labai ilgas – jis turi būti ne tik savo dalyko profesionalu, bet ir lyderiu klasėje ir ugdymo įstaigoje. Vadinasi, jam nebeužtenka siauro kompetencijų spektro, reikalingos ir psichologijos, pedagogikos, vadybos, socialinės, dalykinės, etinės ir kt. kompetencijos ir žinios. Andriekienė, Anužienė (2006) teigia, kad profesinė kompetencija labai išsiplėtė, o kontekstai, kuriuose ji reiškiasi labai įvairialypiai. Dabar mokytojui nebeužtenka siaurų dalyko žinių, reikia domėtis šiuolaikinio mokslo pasiekimais ir naujovėmis bei turėti drąsos šias inovacijas taikyti ugdymo procese.

Kaip niekad aktualus tampa mokėjimo mokytis visą gyvenimą įgūdis, nes keičiantis švietimo struktūrai bei turiniui, turi keistis ir mokytojas bei jo darbo metodai. Vadinasi svarbu, kad mokytojas pats domėtųsi naujovėmis, užsiimtų saviugda, o ne apsiribotų aukštosios mokyklos suteiktomis žiniomis. (Gedvilienė, Laužackas, Tūtlys, 2010).

Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo pakeitimo įstatyme (2011) teigiama, kad pedagoginiai gebėjimai yra labai plataus spektro – nuo gebėjimo mokyti ir išmokyti iki meilės vaikams ir kūrybinės raiškos. Galima išskirti penkias pagrindines mokytojo profesijos funkcinės kompetencijas, atspindinčias mokytojo profesinės veiklos kompetencijas (6 pav.):

6 pav. Sudaryta autorės pagal įvairius šaltinius

Mokytojo profesinės kompetencijos labai plačios ir apima daug sričių; jis turi gebėti tinkamai suplanuoti veiklas – ilgalaikiai planai, trumpalaikiai planai, individualūs planai bei pastovieji aspektai. Organizuoti ugdymo procesą, skirti laiko saviugdai (nuolatinės reformos ir inovacijos) ir pan. Kaip teigė Tulabienė (2023), mokytojas turi būti lyderis, gebantis planuoti tiek savo, tiek ugdytinių mokymo(si) procesą, o jo funkcijos vis labiau plečiasi ir tolsta nuo pirminės mokytojo funkcijos – perteikti turinį.

R. Adamonienė (2002) pabrėžia, kad pedagoginė kompetencija tai profesionalumas, besireiškiantis gebėjimu naudotis naujausiomis technologijomis, dalyvavimo moksliniuose tyrimuose, atvirumu inovacijoms ir pokyčiams. Kalbėdami apie mokytoją – profesionalą, turėtume nepamiršti ir pedagoginio meistriškumo (veiklos būdų ir formų įvairovės žinojimo ir įvaldymo), kuris galėtų atliepti pačius įvairiausius mokinių ir ugdymo įstaigos poreikius.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras 2007 m. sausio 15 d. įsakyme dėl mokytojo kompetencijų aprašo patvirtinimo nurodo tokias pedagogo profesines kompetencijas: bendrakultūrinę, profesinę, bendrąsias ir specialiąsias.

Bendrakultūrinę kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas plėtoti ir saugoti Lietuvos kultūrą, dalyvauti pilietinės visuomenės kūrime, šviečiant ją apie konstitucines teises, demokratijos paradigmą, gerbti ugdytinių etninį, kultūrinį, socialinį savitumą, vadovaujantis šiuolaikinio švietimo samprata, pripažinti namų aplinkos vaidmenį ir šeimos vertybių skirtumus, mokyti vadovaujantis visuotinai pripažintomis vertybėmis. Prie sudedamųjų kultūrinės

kompetencijos dalių priskiriamas gebėjimas parodyti sąryšius tarp pasaulio istorijos, geografijos, kultūros žinių, dalyvauti švietimo ir visuomenės kaitos procesuose.

Profesinės kompetencijos apima platų spektrą reikalavimų: pedagogo asmeninės savybės ir profesinės žinios, gebėjimai ir įgūdžiai valdyti situacijas, reaguoti į tam tikrus dalykus vykstančius ugdymo procese. Mokėjimas sukurti jaukią ir patrauklią aplinką mokiniams, turėti jų pasitikėjimą, motyvuoti ir skatinti tobulėti ugdytinius, bet ir pačiam pedagogui kelti profesinę kvalifikaciją, atnaujinti žinias.

Bendrosios kompetencijos – komunikacija, informacijos valdymas, bendravimas, bendradarbiavimas, mokymasis mokytis. Skatinti mokinių komunikavimą ir bendrystę klasėje ir už jos ribų, pedagogui – gebėjimas dirbti kartu ir pripažinti skirtingų kultūrų ir įsitikinimų asmenis bei gebėti etiškai spręsti konfliktus. Atsirinkti tinkamas duomenų bazes ir jas naudoti aktualios informacijos paieškoms, reikalingos ugdymui. Visa tai apjungia bendrąsias pedagogo kompetencijas.

Specialiosios kompetencijos – tai pedagogo žinių, įgūdžių ir gebėjimų, požiūrių, vertybinių nuostatų ir kitų asmeninių savybių seka, sąlygojanti sėkmingą veiklą konkrečioje ugdymo srityje.

Apibendrinat galima teigti, kad mokytojo profesinės bei asmeninės kompetencijos apima labai daug dedamųjų, o sklandžiam ugdymo organizavimui neužtenka tų žinių, kurias pedagogai įgyja aukštojoje mokykloje, tenka daug dėmesio skirti savišvietai, šiuolaikiniams metodams bei technologijoms, o didelė ugdymo turinio kaita ir specifiniai proceso organizavimo ypatumai sąlygoja mokymosi visą gyvenimą poreikį. Reikšmingos yra mokytojo lyderystės kompetencijos, jų plėtotė - tiek klasės, tiek organizacijos, tiek valstybės lygmeniu.

2.1.2. Mokyklos ugdomoji aplinka

Bendrojo ugdymo programose ugdymo(si) procesas grindžiamas mokytojo ir mokinio, mokinio ir mokinio, mokinio ir mokymo(si) aplinkų ir kita sąveika (Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas, 2015). Lietuvos mokslininkės (Bulotaitė, Gailienė, Sturlienė, 2002; Žukauskienė, 2007) teigia, makroaplinka (gamtos veiksniai, bendruomenė, socialinis gyvenimas, ekonomika, religija) ir mikrosocialine aplinka (šeima, mokykla, socialiniai ryšiai) turi didelę įtaką mokinio aktyvumui, įsitraukimui ir visai mokymosi proceso raiškai.

Aptarkime mokymosi aplinką (ją reglamentuoja Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos (2013), Pradinio, pagrindinio ir vidutinio ugdymo programų aprašas (2015)):

- pritaikymas įvairių gebėjimų ir poreikių mokiniams;
- lengvai pertvarkomos skirtingoms darbo formoms – darbui individualiai, grupėmis;
- poilsio, aktyvių veiklų zonos;
- atliepia higienos reikalvumus;
- estetiška, jauki ir darni;
- sudaromos salygos mokinių kūrybiškumo plėtotei, problemų sprendimui, inovacijoms;
- ugdymo formų ir vietų įvairovė – ugdymas įvairiose erdvėse (gamta, muziejai, įmonės, institucijos ir pan.);
- aprūpinta šiuolaikinėmis mokymo priemonėmis ir technika, kuri padeda atskleisti šiuolaikinį ugdymo(si) turinį bei įgalina mokinį išmokti;
- virtualios mokymo(si) aplinkos;
- bendradarbiavimas su tėvais (globėjais), mokyklos ir vietos bendruomene.

Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra (NMVA) yra parengusi bendrojo ugdymo mokyklų veiklos vertinimo aprašą, kuriame aiškiai išdėstyti vertinimo kriterijai. Šie kriterijai svarbūs ir organizuojant veiklas per pamokas, kad ugdymo procesas būtų sklandus ir efektyvus.

Vienas iš vertinamų dalykų – mokymosi aplinka, kurios rodikliai yra:

- patalpų jaukumas ir estetika;
- informacijos ir mokymo priemonių gausa;
- priemonių tinkamumas ir tikslingumas;
- erdvių, patalpų pritaikymo ugdymo veikloms racionalumas.

Organizuojant kokybišką ugdymo procesą, svarbu sukurti tinkamą mokymosi aplinką – reikia pasirūpinti, kad mokiniai galėtų judėti, šokti įvairius šokius ir ratelius, aplinka būtų greitai ir patogiai transformuojama darbui įvairiomis formomis – tiek grupėmis, tiek poromis ar pavieniui; pasirūpinta akomponimentu (pianimu, gitara, kanklėmis ar pan.); audiotechnika bei kokybiškais garso įrašais, kompiuteriu, projektoriumi ar išmaniaja lenta; vadovėliais ir metodinėmis priemonėmis, perkusijos instrumentais, K. Orfo instrumentų komplektu, įvairiais būgneliais, skudučiais ir kt.; harmoniniais ir melodiniais instrumentais. Mokytojas turėtų rūpintis galimybėmis, kad priemonių ir muzikos instrumentų nuolat gausėtų, jos būtų aktualesnės ir naujesnės.

Apibendrinant galima teigti, muzikos pamokos kokybei didelę įtaką daro aplinka, kurios funkcionalumas lemia viso ugdymo proceso kokybę. Aplinkos mobilumas, funkcionalumas, estetika

– daro įtaką mokinių saviraiškai ir norui kūrybiškai įsitraukti į ugdymo procesą. Šie aspektai labai svarbūs užtikrinant galimybę mokytis kiekvienam vaikui.

2.1.3. Mokyklos mikroklimato svarba vyresniojo paauglio asmenybės formavimuisi

Mokyklos mikroklimatas apibrėžiamas kaip tarpasmeninių santykių ugdymo įstaigoje visuma – tai ir bendravimas kolektyve, konfliktų sprendimo būdai, tolerantiškumas, bendruomeniškumas. Šios tendencijos persikelia ir į klasės lygmenį: mokinių tarpusavio santykiai, jų saugumo jausmas, mokėjimas spręsti konfliktus – sėkmingos veiklos garantas. Zupkutė (2012) nurodo, kad saugaus mikroklimato aspektas labai svarbus mokinių bendravimo nuoširdumui, jų kūrybiškumui bei saviraiškos galimybėms. Mikoliūnienės (2002) teigimu, ugdymo institucijų bendruomenių mikroklimatas yra svarbi sąlyga bendruomenės narių galių sklaidai, jų kūrybiškumui bei saugumui. Šiuo klausimu labai svarbi ir mokyklos vadovo pozicija. Teisingai organizuodami ugdymo procesą bei užtikrindami lyderystės galimybes, vadovai išryškina kiekvieno bendruomenės nario stipriąsias puses, nukreipdamas jų raišką bendrų tikslų link. Geri vadovai rūpinasi, kad kiekvienas pedagogas savo individualius gebėjimus panaudotų bendrų institucijos tikslų siekimui ir įgyvendinimui, laiku teikdami konstruktyvų grįžtamąjį ryšį (Tulabienė, 2003).

Mokytojo lyderystės raiška labai svarbi ugdymo procese. Vaikai stebi mokytoją, jo reakcijų, nuotaikų ir reikalavimų dinamiką, todėl pirmosiomis dienomis mokykloje yra daug įtampos, neapibrėžtų reikalavimų, griežtumo ir besąlygiško paklusnumo reikalavimų situacijų, pateisinant jas tvarkos ir organizuotumo poreikiu. Šios įtampos ilgina adaptacijos periodą. Ir atvirkščiai, mokytojo drąsa reikšti pedagoginę meilę (tai ne tik jausmai, bet ir kryptinga veikla, kuri suteikia mokinimas džiaugsmo, pasitikėjimo savo jėgomis ir skatina juos veikti) – adaptacijos periodą trumpina. Šiuos aspektus bei asmenines pedagogų savybes ir jų įtaką mokinių adaptacijai nagrinėja ir Jovaiša (2001), teigdamas, kad tinkamas mokytojo nusiteikimas, pedagoginis taktas gali sužadinti mokiniuose kilnius jausmus ir pasiryžimą tobulėti.

Girdzijauskienė (2005) teigia, kad mokinių išsikelti lūkesčiai yra mokytojo “gerumo“ matas. lūkesčius. Makarskaitė–Petkevičienė (2011) teigia, geras mokytojas apibrėžiamas trimis E: energija, entuziazmu ir empatija. Šie bruožai labai svarbūs muzikos mokytojui. Kai kalbama apie mikroklimatą, nereiktų nagrinėti vien mokytojo charakterio bruožų – svarbios ir kitos dedamosios, ypač mokinių grupės/klasės savybės. Anot Zupkutės (2012), klasei yra būdingos grupės savybės – lyderystė klasėje, berniukų ir mergaičių santykis, klasės dydis, bendravimo formos bei stereotipai,

klasės aktyvumas socialiniame gyvenime, ryšys su mokytojais ir klasės vadovu. Visos šios savybės daro įtaką sklandžiam ugdymo(si) proceso organizavimui bei lemia jo sėkmę. Pastebima, kad gėrėjant mikroklimatui klasėje, keičiasi ir mokiniai: gerėja jų rezultatai, mažėja manipuliacijų, mažėja trapios savivertės apraiškų.

Apibendrinant galima teigti, kad muzikos dalyko pamokose, kaip ir bet kurio kito dalyko, nemažą įtaką daro mokytojo asmenybė ir jo charakterio bruožai bei gebėjimai. Tačiau negalima to suabsoliutinti, nes klasės/grupės kontekstas taip pat labai svarbus. Taigi, tik esant dermei tarp mokytojo ir mokinių, kuriant etišką ir šiltą tarpusavio ryšį, galima pasiekti kokybiško ugdymo proceso organizavimo bei palankaus psichologinio mikroklimato.

2.2. Vyresniųjų paauglių ugdymas taikant alternatyvaus muzikos ugdymo metodus

Mokinių ugdymo programa sudaryta taip, kad ugdomosios veiklos padėtų jaunuoliams siekti užsibrėžtų gyvenimo ir pažinimo tikslų. Meno ir muzikos pamokos yra šio viso didelio ugdomojo turinio elementas, todėl muzikos ugdymo procesas turi tuos pačius elementus, kaip ir kitų dalykų pamokos. Meninis ugdymas, reikalauja dar daugiau žinių ir gebėjimų – nuolat kintantys visuomenės poreikiai, modernumas – kelia vis aukštesnius lūkesčius ugdymo kokybei.

Svarbu pažymėti, kad šiuolaikinis ugdymo procesas yra orientuotas ne į rezultatą, o kompetencijas ir gebėjimą pasiekti sėkmę, vadinasi, reikia atkreipti dėmesį į labai daug dedamųjų – pradedant pamokos planavimu ir modernių priemonių panaudojimu – baigiant giliu mokinio poreikių ir lūkesčių suvokimu ir gebėjimu atpažinti ir atskleisti jų talentus. Šiuolaikinis mokinys – labai savita ir įdomi asmenybė, turinti besiformuojančias nuostatas į ugdymąsi ir savo tapatumą, todėl ugdymo procesą būtina organizuoti taip, kad ta jo kuriama tobulėjimo sistema būtų orientuota į sėkmę ir aukštesnius mąstymo gebėjimus. Nepaisant mokymosi prieinamumo ir visuotinio principų, švietime labai svarbus ir asmeninis mokinio tobulėjimas, jo talentų ir gebėjimų raiška. Muzikos mokytojas turi sudaryti sąlygas mokinio gebėjimams plėtoti, sukurti tinkamą mokymosi aplinką ir pasitelkdamas šiuolaikines ugdymo priemones ir metodus, padėti mokiniui atskleisti ir plėtoti jo specialiuosius ir specifinius gebėjimus. Mokytojui reikia specifinių žinių, kurios padėtų motyvuoti mokinius nebijoti imtis iššūkių, suvokti, kad klaidos nėra bausmė, o tik mokymosi proceso dalis.

Aptarkime muzikos ugdymą, kuris turi labai daug funkcijų, pradedant vadovavimu ugdytinių muzikinių gebėjimų tobulinimui bei muzikinio intelekto auginimu (kitai dar vadinama artimąja

funkcija), baigiant sudėtingais estetiniais atradimais, dvasinės kultūros įsisąmoninimu (kitai dar vadinama nematomąja funkcija). Tarp šių dviejų muzikos ugdymo funkcijų yra glaudus ryšys, nors pirmoji kelia daugiau pažintinius tikslus, o antroji – auklėjamuosius. Pasak Rinkevičiaus (1998), šiuos abejopus ugdymo veiksnius sieja ugdytojo ir ugdytinio dvasiniai ir intelektualiniai veiksmai, kuriuos sąlygoja vidiniai ir išoriniai muzikos ugdymo veiksniai.

Labai dažnai teigiama, kad ne kiekvienas gali būti menininkas, o muzikos pamokos traktuojamos kaip antraeilės, nesvarbios. Meninis ugdymas, tai visapusiškai išprususios, brandžios asmenybės pagrindas, per meną ir muziką galima keisti žmogų, padėti jam rasti turtingą ir estetišką pasaulio pusę. Lietuva garsėja savo muzikantais ir menininkais, vadinasi, veikianti muzikinio ugdymo sistema yra sėkminga, tačiau būtina suvokti, kad keičiantis gyvenimo poreikiams ir žmonių lūkesčiams, ši sistema irgi turi transformuotis, keistis pasitelkiant šiuolaikinius metodus ir išnaudojant mokslo ir technikos laimėjimus. Aleknaitė-Bieliauskienė (2002) teigia, kad meninio ugdymo reformos turi būti ne įstatymų ar valdininkų lygmenyje, bet atliepiant regionuose dirbančių profesionalų poreikius.

Pastebėtina, kad šiuo metu ugdymo įstaigos patiria įvairias transformacijas, į jas ateina verslo sąvokos ir procesai – vadyba, marketingas, rinkodara, paslaugų teikėjas, vartotojas. Vadinasi, ir muzikinio ugdymo procesas šiame kontekste tampa labiau dinamišku, lanksčiu. Večkienė (1996), pabrėžia, kad ugdymo įstaigoms svarbu įvertinti vartotojų poreikius bei pačio vartotojo pokyčius ir vertybinių sistemų kaitą. Ši dinamika – labai platus ir visaapimantis procesas, kurio negalima kontroliuoti arba sustabdyti, tačiau prisiimti lyderystę ir pakreipti jį aukštesnių tikslų link – būtina.

Apibendrinat skyrių, galima daryti prielaidą, kad muzikos mokytojui keliami aukšti reikalavimai tiek profesiniu, tiek vertybiniu požiūriu. Mokytojas privalo būti lyderis ir savo srities profesionalas, gebantis mokytis visą gyvenimą, skiriantis daug dėmesio inovacijoms ir ugdymo proceso tobulinimui bei savo paties lyderystės kompetencijų plėtotei. Nemažą įtaką kokybiškam ugdymo procesui turi ir mikroklimatas ugdymo įstaigoje bei tinkama mokymosi aplinka, kokybiškos ir atliepiančios mokinių poreikius mokymo priemonės, taigi kokybišką muzikos pamoką lemia mokytojo kompetencijų, aplinkos bei mokinių lūkesčių dermė.

3. MUZIKOS PAMOKŲ TURINIO ANALIZĖ VYRESNIŲJŲ KLASIŲ MOKINIŲ LŪKESČIŲ KONTEKSTE

3.1. Tyrimo metodologija ir imtis

Empiriniam tyrimui buvo pasirinktas pusiau struktūruoto interviu metodas, nes, pasak Bitino, Rupšienės, Žydžiūnaitės (2008), kokybinio tyrimo strategija leidžia gauti autentiškesnius duomenis. Pusiau struktūruotas interviu metodas (kai tyrėjas užduoda tik iš anksto numatytus klausimus) leidžia daryti prielaidą, kad vyresniųjų klasių mokinių pateikti atsakymai atskleis jų lūkesčių muzikos pamokų turiniui kontekstą. Be to, tikėtina, kad interviu rezultatai, gali parodyti naujas įžvalgas ir kontekstus, kurie iki šiol nebuvo nagrinėti ir išplėtoti.

Kokybinio tyrimo klausimai buvo sudaryti 2023 m. balandžio mėnesį, o pats interviu vyko dviem būdais – nuotoliniu, bendraujant technologinių priemonių pagalba, ir kontaktiniu būdu. Atsižvelgiant į tai, kad dauguma informantų atostogavo (kasmetinės mokinių pavasario atostogos), buvo džiugu, kad informantai sutiko dalyvauti interviu ir noriai bei atvirai atsakinėjo į užduodamus klausimus. Kokybinių duomenų rinkimo metodas – interviu, grindžiamas prielaida, kad informantų požiūris, nuomonė ir patirtys yra labai svarbu bei prasminga. Kokybinis tyrimas unikali, autentiška, subjektyvi tyrėjo interpretacija, jo metu gaunami ne faktai ar statistika, o žmogaus patirtys, prasmės ir procesai (Silvermam, 2016). Naudojant interviu metodą siekiama išanalizuoti apklaustųjų patirtis, sužinant jų nuomones, kurias jie išsako savais žodžiais. Kiekvienas respondentas individualiai atsakinėjo į užduodamus interviu klausimus, laisvai galėjo reikšti savo požiūrį, mintis, nuomones ir patirtis. Interviu metu, informantams nebuvo primesta autorės nuomonė.

Siekiant tyrimo nuoseklumo, buvo sudaryta tyrimo organizavimo eiga:

- 6) tiriamųjų atranka ir atrankos kriterijai;
- 7) pusiau struktūruotas interviu;
- 8) tyrimo rezultatų susistemimas ir jų analizė;
- 9) išvados.

Šio pusiau struktūruoto interviu metu informantams buvo parengti 12 klausimų, kurie suskirstyti į 6 blokus (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Interviu suskirstymas į blokus

Eil. Nr.	Klausimų blokas	Klausimo nr.	Klausimai
1.	Demografinis	1 – 4	<ul style="list-style-type: none"> • Amžius • Mokykla • Klasė • Lytis
2.	Muzikos raiška paauglio gyvenime	5,6	<ul style="list-style-type: none"> • Kas, Jūsų nuomone, paaugliui yra muzika? • Ar šių dienų mokymo(si) procese yra svarbi muzikos pamoka? Atsakymą pagrįskite.
3.	Muzikos mokytojo asmeninės savybės ir profesinės kompetencijos	9,11	<ul style="list-style-type: none"> • Jūsų nuomone, kokių kompetencijų reikia muzikos pedagogui, jog pamokos būtų kokybiškos bei įdomios? • Kokius inovatyvius muzikos ugdymo(si) elementus taiko Jūsų muzikos pedagogas pamokoje?
4.	Teigiami ir neigiami muzikos pamokos aspektai	7,12	<ul style="list-style-type: none"> • Jūsų nuomone, kokia turėtų būti muzikos pamoka gimnazinėse klasėse? • Kokie yra Jūsų lūkesčiai atėjus į muzikos pamoką? Pateikite pavyzdžių.
5.	Aplinkos svarba muzikos pamokose	10	<ul style="list-style-type: none"> • Kokia turėtų būti muzikos klasės aplinka?
6.	Šiuolaikiniai muzikos pamokos kontekstai	8	<ul style="list-style-type: none"> • Kokie veiksniai lemtų pasirinkti muzikos pamoką kaip meno dalyką 11-12 klasėse?

Tyrimo imtis

Kokybinio tyrimo metodologijos autoriai teigia, kad kokybiniame tyrime nėra nustatytų aiškių imties dydžio taisyklių ir, kad tai nėra labai svarbi tyrimo problema (Bitinas, Rupšienė, Žydzūnaitė, 2008). Pagrindinis tiriamiesiems keltas reikalavimas – gimnazijose besimokantys vyresniųjų klasių mokiniai. Prieš pradėdant interviu buvo gautas žodinis asmenų sutikimas dalyvauti tyrime, visi tiriamieji buvo supažindinti su tyrimo tikslu. Tyrimo metu buvo laikomasi visų etikos taisyklių. Su tiriamaisiais dėl interviu laiko ir datos buvo susitarta iš anksto. Informantams buvo paaiškinta, kad dalyvaujant tyrime, jų gauti atsakymai į pateiktus klausimus yra konfidencialūs, o jų asmeniniai duomenys (vardai, kiti paminėti asmenys) nebus minimi ar identifikuojami darbe. Analizuojant tyrimo duomenis tiriamieji buvo koduojami (P1, P2, P3 ir t.t.).

Iš viso tyrime dalyvavo 7 informantai iš trijų gimnazijų esančių Klaipėdos rajone (Gargždų „Vaivorykštės“ gimnazija, Priekulės Ievos Simonaitytės gimnazija, Veiviržėnų Jurgio Šaulio gimnazija). Informantų amžius 15 – 17 metų, 2 iš jų mokosi 9 klasėje, o 5 mokosi 10 klasėje. Apklaustos 3 merginos ir 4 vaikinai. Tiriamųjų demografiniai duomenys pateikti 3 lentelėje:

3 lentelė. Imties charakteristika

Kodas	Amžius	Lytis	Mokykla	Klasė
P1	15	Vyr.	Gargždų „Vaivorykštės“ gimnazija	9
P2	17	Vyr.	Gargždų „Vaivorykštės“ gimnazija	10
P3	16	Vyr.	Veiviržėnų Jurgio Šaulio gimnazija	10
P4	15	Vyr.	Priekulės Ievos Simonaitytės gimnazija	9
P5	16	Mot.	Priekulės Ievos Simonaitytės gimnazija	10
P6	16	Mot.	Gargždų „Vaivorykštės“ gimnazija	10
P7	15	Mot.	Veiviržėnų Jurgio Šaulio gimnazija	10

Tyrimo instrumentas: klausimai, kuriais buvo siekiama išsiaiškinti muzikos pamokų turinį paauglių lūkesčių kontekste, pastebėjimus ir išgyvenimus muzikos pamokų metu. Vyresniųjų klasių mokiniams buvo užduodami 4 demografiniai klausimai, norint išsiaiškinti, amžių, ugdymosi įstaigą, klasę, tam, kad duomenys būtų tikslesni ir atspindėtų tyrimo temoje (vyresniųjų klasių) minimas amžiaus kategorijas. Ir užduodami 8 atviri klausimai apie muzikos svarbą paauglių gyvenime, muzikos pamokų kokybę bei mokinių įžvalgas, kokias, jų nuomone, turėtų būti muzikos pamoka gimnazinėse klasėse.

3.2. Tyrimo duomenų rezultatai ir jų analizė

Magistro darbo tyrimo tikslas – atskleisti muzikos pamokų turinį vyresniųjų paauglių lūkesčių kontekste. Kokie yra jų pastebėjimai dėl esamos programos turinio, kokie yra jų lūkesčiai muzikos pamokoms ir kaip jie įsivaizduoja ką būtų galima pakeisti ir padaryti kitaip, jog muzikos pamoka taptų patraukli vyresniųjų klasių mokiniams. Respondentai drąsiai dalinosi savo patirtimi kaip jaučiasi per muzikos pamokas, ko nenorėtų programose ir ką reiktų pakeisti pradedant klasės aplinka bei pačiu pamokos turiniu.

Muzikos raiška paauglio gyvenime, tai antrasis blokas, kuris apjungia du klausimus: *Kas, Jūsų nuomone yra muzika? Ar šių dienų mokymo(si) procese yra svarbi muzikos pamoka?* Gavus informantų atsakymus į šiuos klausimus buvo išskirtos dvi kategorijos ir septynios subkategorijos.

Gauti informantų atsakymai buvo labai netikėti. Neformaliojoje aplinkoje informantai ją įvardina kaip reikalingą dalyką, kuris praturtina jų kasdienybę, tačiau perkėlus muziką į formaliąją aplinką, ji tarsi praranda teigiamą savo paskirtį (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. **Muzikos raiška paauglio gyvenime (P=7)**

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantys teiginiai
Muzikos raiška neformaliojoje aplinkoje	Laisvalaikio praleidimo būdas	„Muzika man yra reikalinga, nes daug kur naudoju išėjęs su draugais, tarkim sportuoji pasileidi, tai laisvalaikio papildymas manau.“ (P2)
	Atsipalaidavimo būdas	“...atsipalaidavimo vieta, kur man asmeniškai, tai labai padeda mintis atitraukti nuo visų kasdieninių dalykų...”. (P6)
	Emocijų raiška	“...nemanau, kad šiais laikais paaugliai į tą muziką daug kreipia dėmesio<...>manau, kad nieko nereiškia.”. (P4) “...labai giliai būti, jausti.” (P7)
	Pramoga	“...aš dainuodavau chore, ansamblyje, kaip solistė.”. (P7)
Muzikos raiška formaliojoje aplinkoje	Emocijų raiška pamokoje	“...visiškai nesvarbi pamoka, nes nežinau kam gyvenime man reikėtų prireikt muzikos pamokos. Geriau būtų, kad nebūtų tos pamokos.”. (P4)
	Grojimas dūdele	“...tas grojimas dūdelėm, nu nežinau. Mes gyvenime niekur to nepanaudosim...”. (P6)
	Integracija su istorijos dalyku	“Aš nemanau, kad man ir tos istorijos prireiks...”. (P3)

Pirmosios kategorijos *muzikos raiška neformaliojoje aplinkoje* subkategorijoje *laisvalaikio praleidimo būdas* respondentai dalinosi kasdieninėmis veiklomis, kuriose muzika tarsi papildo ir praturtina kasdienio gyvenimo įpročius: „Muzika man yra reikalinga, nes daug kur naudoju išėjęs su draugais, tarkim sportuoji pasileidi, tai laisvalaikio papildymas manau.“ (P2). Kiti tiesiog muziką tapatina su laisvalaikiu ir įvardina kaip pramogą: “...jie taip leidžia laisvalaikį...“, „Laisvalaikio praleidimas...“ (P1), „...kaip ir pramoga tokia.“ (P5).

Sekančioje subkategorijoje *atsipalaidavimo būdas* respondentų atsakymuose aiškiai jaučiamas muzikos poveikis kaip atsipalaidavimo priemonė: “...gal ką atpalaiduoja<...>atsipalaidavimas toksai.”, (P1) “...reikalinga muzika kaip atsipalaidavimo būdas...” (P3). Kiti muziką traktuoja kaip terapinę priemonę: “...atsipalaidavimo vieta, kur man

asmeniškai, tai labai padeda mintis atitraukti nuo visų kasdieninių dalykų ir tiesiog tokia kaip meditacija.” (P6).

Trečiojoje subkategorijoje *emocijų raiška*, aiškiai išsiskiria du skirtingi požiūriai. Vienam informantui muzika nesukelia daug teigiamų emocijų: “...nemanau, kad šiais laikais paaugliai į tą muziką daug kreipia dėmesio<...>manau, kad nieko nereiškia.” (P4), tai galima daryti prielaidą, kad muzika jam nėra reikalinga. Kito informanto išsakyta mintis: “...labai giliai būti, jausti.” (P7), leidžia manyti, kad jo gyvenime muzika užima svarbią vietą ir padeda formuoti teigiamą emocinę būseną. Skirtingi informantų atsakymai leidžia daryti prielaidą, kad kiekvienas žmogus yra individualus ir turintis skirtingus poreikius.

Pramoga – tai subkategorija, kurioje informantai konkrečiai pasidalino muzikos dalyko integravimo į kasdienybę kaip pramogą: “Aš dainuoju, kai kurie klausosi dainų...” (P1), “...aš dainuodavau chore, ansamblyje, kaip solistė.” (P7). Kai kuriuose paauglių gyvenimuose muzika tampa kasdiene pramogine veikla, kaip dainavimas ar muzikavimas kolektyvuose arba tiesiog kasdienis mėgėjiškas dainavimas. Šie pasisakymai leidžia daryti prielaidą, kad muzika yra reikalinga ir informantai noriai ją propoguoja kasdienėje veikloje.

Antrosios kategorijos *muzikos raiška formaliojoje aplinkoje* subkategorijoje *emocijų raiška pamokoje* informantai išsako savo vidinius išgyvenimus ir pojūčius muzikos pamokoje. Atsakymuose jaučiamas nusivylimas ir neigiama emocija, kurioje atsispindi nepasitenkinimas: “Nemanau, kad yra naudinga mokintis liaudies dainas dainuot...”, “Nieko ten naudingo nesimokinu, tiesiog stumiam laiką.” (P2). Galima daryti prielaidą, kad muzikos pamokoje informantai nėra sudominami dėstomu dalyku, galbūt dėl aplinkos poveikio, kultūrinio švietimo stokos, nes kai žmogus nesupranta apie ką yra pasakojama, tai jį sunku sudominti, o ypač paauglių amžiaus grupę. Iš gautų atsakymų susidaro įspūdis, kad muzikos pamoka jiems daro neigiamą emocinį poveikį, nes informantai reiškia, kad tai yra nereikalinga veikla jų gyvenime: “...visiškai nesvarbi pamoka, nes nežinau kam gyvenime man reikėtų prirėikt muzikos pamokos. Geriau būtų, kad nebūtų tos pamokos.” (P4), “...ta pamoka tik laiko švaistymas.” (P6). Tokį neigiamą informantų nusiteikimą gali lemti būtent jų paauglystės laikotarpis, kurio metų vyrauja nuotaikų kaitos, dažnai pasireiškiamas neigiamas požiūris į viską kas dedasi aplink.

Vienai iš muzikos pamokos veiklų informantai atsakymuose skyrė nemažai dėmesio, todėl išskirta subkategorija *grojimas dūdele*. Gauti atsakymai ypač nustebino, nes į šią veiklą mokiniai žiūri labai skeptiškai ir nemato joje naudos: “Nemanau, kad yra naudinga<...>grot su dūdele dešimtoj klasėj.” (P2), “...mokintis su dūdele, tai ką žinau, man visiškai nereikalinga.” (P3), “...tas grojimas dūdelėm, nu nežinau. Mes gyvenime niekur to nepanaudosim...” (P6).

Atsakymuose jaučiamas nusivylimas, nes jų požiūriu ši veikla yra neįdomi, neinformatyvi ir neturinti tęstinumo jų gyvenime. Informantai yra vyresniųjų klasių mokiniai, kurie su dūdelėmis grojo nuo pradinių klasių, tad, gali būti, kad ši veikla jiems yra tiesiog pabodusi ir neįdomi, o gal būt muzikos mokytojui trūksta profesinio sumanumo ar kūrybiškumo sudominti bei motyvuoti gimnazistus šiai muzikinei veiklai.

Dar viena subkategorija, kurioje atsispindi informantų nuomonė apie pamokos veiklą, tai *integracija su istorijos dalyku*. Pateiktuose atsakymuose galima įžvelgti du skirtingus požiūrius, kaip visišką veiklos ignoravimą: “*Aš nemanau, kad man ir tos istorijos prireiks...*” (P3), bei *abejingumą*: “*...ten mokomės apie kažkokius kompozitorius...*”, “*...tiesiog nurašymas nuo knygos į sąsiuvinį ir atsiskaitom ir viskas.*” (P6). Ši pamokos veikla jam nesukelia gerų emocijų, jis tiesiog susitaiko, kad ji turi būti ir daro tai, ko prašo mokytojas. Atsakymai rodo, kad muzikos istorija nėra dominantanti pamokos dalis, tai gali būti dėl informacijos pateikiamo modelio, kuris nėra patrauklus informantams.

Apibendrinant pirmąjį bloką *muzikos raiška paauglio gyvenime*, aiškiai išsiskyrė dvi muzikos pusės, kurios gerai atsispindėjo dvejose išskirtose kategorijose. Muzika neformaliojoje aplinkoje paaugliui sukelia teigiamas emocijas, praturtina kasdienybę, tačiau formaliojoje aplinkoje, muzika tampa tarsi nereikalingu dalyku. Galima daryti prielaidą, kad muzikos pamokoje pateikiama pati muzika ir informacija apie muzikos dalyką, paaugliui yra neįdomi ir neinformatyvi. Tai gali būti dėl paauglių amžiaus tarpsnio, nes šiuo laikotarpiu žmogus informaciją priima skirtingai, jautriai ir ne visada teisingai supranta. Todėl galime teigti, kad skirtingas muzikos požiūris neformalioje ir formalioje aplinkoje yra todėl, kad vienur jie gali rinktis kaip ir kur muziką naudoti, o kitur jie turi taikytis ir priimti taip kaip yra, kas dažniausiai maištaujančiai paauglių amžiaus grupei yra nepriimtina.

Muzikos pamokų kokybę lemia daug veiksnių, kurie padaro pamoką informatyvią, įdomią ir patrauklią mokiniams. Be jokios abejonės įtakos tam turi *muzikos mokytojo asmeninės savybės ir profesinės kompetencijos*. Trečiajame bloke pateikti du klausimai: *Jūsų nuomone, kokių kompetencijų reikia muzikos pedagogui, jog pamokos būtų kokybiškos bei įdomios? Kokius inovatyvius muzikos ugdymo(si) elementus taiko Jūsų muzikos pedagogas?* Iš gautų atsakymų buvo išskirtos dvi kategorijos ir devynios subkategorijos. Atsakydami į klausimus informantai tarsi perteikė savo lūkesčius ir norus, kokio mokytojo jie norėtų, ko jiems trūksta dabartinėse muzikos pamokose (žr. 5 lentelė).

5 lentelė. Muzikos mokytojo asmeninės savybės ir profesinės kompetencijos (P=7)

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantys teiginiai
Asmeninės pedagogo savybės	Jaunatviškumas	„Gal biškį jaunesnis turėtų būti, nes tada atneštų naujų dalykų į pamokas.“, „...manau jaunas mokytojas jei būtų visai kitaip pamokos vyktų gal.“. (P3)
	Empatija	„Turėtų pritraukt, padaryti pamoką įdomią...“. (P2)
	Gebėjimas bendrauti	“Turi būti laisvesnis ir bendraujantis, nes nu taip ir mokiniai labiau įsijaučia į tą pačią muziką.”. (P7)
	Laisvumas	“...mokytojas, kad būtų linksmesnis toks, daugiau veiksmo būtų...” (P4)
	Lyderystė	“...šiuolaikiškas, kad nu patiktų jaunimui būtent.”, “...turi būti mokytojas motyvuotas tikriausiai...”. (P1)
Profesinės kompetencijos	Muzikiniai gebėjimai	“...turėtų mokėti grot pianinu, kad galėtų tiesiog akomponuoti dainuojant.”, “...turėtų turėt vokalą, kad nu tiesiog sugebėtų parodyti kaip reikia tas dainas dainuot.”. (P6)
	Inovatyvumas	“Turėtų domėtis ir žinoti apie visokias technologijas šių dienų aš manau, nu ir tada bendravimas būtų kitoks...”, “...nieko naujo tik “Youtube” paleidžia muziką ir per “Google” informaciją kokią parodo ir viskas.”. (P3)
	Gebėjimas taikyti šiuolaikinius kontekstus	“...galėtų kažko pasakyti pavyzdžiui apie naujienas muzikos pasauly...”. (P6)
	Gebėjimas kurti teigiamą klasės mikroklimatą	“...kartais sugalvoja va mum dainelę padainuot, kad mum ne taip neįdomu nebūtų...”. (P5)

Ketvirtojoje kategorijoje *asmeninės pedagogo savybės* yra išskiriamos penkios subkategorijos. Pirmojoje *jaunatviškumas* subkategorijoje informantai akcentuoja mokytojo amžių: „Manau turėtų būti toks jaunas ganėtinai, kuris tikrai gal bent gaudosi muzikoj šiais laikais...“ (P4). Jų manymu jaunesnis pedagogas įdomiau galėtų vesti pamokas, gal būt labiau paaugliams aktualesnėmis muzikos temomis: „Gal biškį jaunesnis turėtų būti, nes tada atneštų naujų dalykų į pamokas.“, „...manau jaunas mokytojas jei būtų visai kitaip pamokos vyktų gal.“ (P3), „Jaunatviškas labiausiai...“ (P2). Šių dienų kontekste jaučiamas trūkumas jaunų žingeidžių

pedagogų, jų poreikis atsispindi ir apklaustųjų informantų atsakymuose. Tikėtina, kad informantų muzikos mokytojai yra vyresnio amžiaus, todėl mokinių lūkesčiai – jaunesni pedagogai.

Subkategorijoje *empatija*, mokiniai išreiškia trūkumą jausmų iš mokytojo pusės. Informantai išreiškė norą, kad pedagogas turėtų būti atviras, įdomus ir taip mokiniai pajustų emocinį ryšį: „Turėtų pritraukt, padaryti pamoką įdomią...“ (P2), „...kad vaikai prisirištų prie jo.“ (P4). Vienos respondentės pastebėjimais esamoje situacijoje ji pastebi pedagogo pastangas ir norą mokyti: „...jinai nuoširdžiai nori mus mokyti...“ (P7)

Gebėjimas bendrauti yra dar viena subkategorija, kurioje informantai aiškiai sako, kad jiems reikalingas bendravimas, kontaktas ne tik kaip su pedagogu, bet kaip su draugu: „Jis turėtų būti bendraujantis.“ (P4), „Turi būti laisvesnis ir bendraujantis, nes nu taip ir mokiniai labiau įsijaučia į tą pačią muziką.“ (P7). Išsakyta nuomonė apie bendravimo trūkumą pamokose: „...daugiau diskusijų įdėti į pamokas...“ (P1). Atsakymai rodo, kad informantai jaučia komunikavimo trūkumą su mokytoju, jie norėtų laisvesnio bendravimo ir bendradarbiavimo organizuojant diskusijas ir pan.

Laisvumas – tai subkategorija, kurioje informantai išsako pastebėjimą, kad pedagogams trūksta laisvės saviraiškai: „...turi būti, toks nežinau, labai nesusivaržęs žmogus...“, „...pats mokytojas turėtų labai norėti mokyti kitus ir įkvėpt turbūt, toks nesusivaržęs.“ (P5). Muzika yra meno šaka, o mene žmogus turi išlaisvinti save, savo mintis. Mokiniai pasigenda mokytojo emocinio laisvumo: „...mokytojas, kad būtų linksmesnis toks, daugiau veiksmo būtų...“ (P4), „...muzikos pamokoj mokytojas neturi būti labai ten griežtas, labai rimtas.“ (P7). Laisvumo jausmo poreikis gali būti siejamas su paauglių amžiaus tarpsniu. Šiuo gyvenimo etapu norisi laisvės išbandyti naujoves ir galbūt informantai to tikisi ir iš aplinkinių, o šiuo atveju iš muzikos pedagogo.

Sekanti *lyderystės* subkategorija aiškiai parodo, kas paaugliui yra lyderio savybės, kurios reikalingos mokytojui – tai motyvacija kurti naujoves pamokoms, kuriomis sudomintų mokinius, domėjimąsis šių dienų aktualijomis, jog turėtų bendrų temų su vyresniųjų paauglių amžiaus grupe: „...mokytoja turi būti labiau motyvuota...“, „...šiuolaikiškas, kad nu patiktų jaunimui būtent.“, „...turi būti mokytojas motyvuotas tikriausiai...“ (P1). Išsakytos mintys leidžia daryti prielaidą, kad didžioji dalis pedagogų nėra motyvuoti būti šiuolaikiškais, domėtis šių dienų muzikos aktualijomis ir būti patys įdomūs savo mokiniams.

Pedagogo asmeninės savybės yra svarbios teigiamam visos klasės bendruomenės mokymo(si) procesui. Jei pedagogas savimi nepasitiki, nėra žingeidus ir nesidomi kas įdomu šių dienų paaugliui, jis netaps lyderiu klasėje ir muzikos pamokoje, nepasieks jam norimų rezultatų.

Penktoji kategorija *profesinės kompetencijos* yra neatsiejama kokybiškos pamokos sudedamoji dalis, kuri dar išsiskirsto į kelias subkategorijas, viena jų – *muzikiniai gebėjimai*.

Mokiniai puikiai mato, vertina ir pastebi, kokie gebėjimai yra reikalingi muzikos mokytojui: “...turėtų mokėti grot pianinu, kad galėtų tiesiog akomponuoti dainuojant.”, “...turėtų turėt vokalą, kad nu tiesiog sugebėtų parodyti kaip reikia tas dainas dainuot.” (P6), “...muzikalus.” (P2).

Inovatyvumas, tai dar viena subkategorija atskleidžianti mokytojo gebėjimą mokytis pačiam naujų dalykų ir juos taikyti pamokose. Apklausus informantus gauti atsakymai rodo, kad kai kurie pedagogai nėra linkę įvesti į mokymo(si) procesą naujų dalykų: “Nieko nėra inovatyvaus pas mūsų pamokose.” (P6), “...jokių inovatyvių metodų nėra.” (P7), “Kažko naujo tikrai neįveda.” (P1), “...nieko naujo tik “Youtube” paleidžia muziką ir per “Google” informaciją kokią parodo ir viskas.” (P3), “Nieko naujo.” (P4), “Youtube ir viskas.” (P5). Informantų atsakymuose jaučiamas nusivylimas naujovių nebūvimu. Jų manymu, domėjimasis šių dienų muzikos pateikimo naujienomis, pamokos vyktų kur kas produktyviau: “Kuri įdomiau vestų pamokas...” (P1), “Turėtų domėtis ir žinoti apie visokias technologijas šių dienų aš manau, nu ir tada bendravimas būtų kitoks...” (P3), “Manau trūksta priemonių mokytojais, kad ji galėtų rodyti kažką...” (P5). Atsakymuose matome, kad mokiniai patys pastebi priemonių trūkumą, kuris dažnu atveju priklauso ne nuo mokytojo, o nuo mokyklos administracijos. Galima daryti prielaidą, kad inovatyvumo pasigendantys mokiniai jaučia nusivylimą, tačiau tai gali priklausyti ne nuo mokytojo kompetencijų trūkumo, o nuo mokyklos administracijos abejingumo mokymo(si) proceso modernizavimui.

Kitoje subkategorijoje *gebėjimas taikyti šiuolaikinius kontekstus* atsispindi mokinių matymas, kaip pedagogas turėtų domėtis šiuolaikinėmis tendencijomis: “Turėtų domėtis ir žinoti apie visokias technologijas šių dienų aš manau, nu ir tada bendravimas būtų kitoks, nes ne viskas kas yra senai sukurta, šiandien irgi yra kuriami dalykai, naujesnė muzika...” (P3), tai parodo, kad dar yra tikimasi pedagogo atsižvelgimo į mokinių poreikius. Informantai išreiškia savo nusivylimą mokytojo domėjimusi šių dienų muzikos aktualijom: “...kuris tikrai gal bent gaudosi muzikoj šiais laikais...” (P4), “...galėtų kažko pasakyti pavyzdžiui apie naujienas muzikos pasauly...” (P6). Taigi, galima daryti prielaidą, kad pedagogui yra būtina domėtis Lietuvos ir pasaulio muzikos naujienomis bei jas analizuoti su mokiniais.

Gebėjimas kurti teigiamą klasės mikroklimatą, tai subkategorija, kurioje buvo tikėtasi daugiau pedagogo iniciatyvos ir mokinių matymo, kaip pamokos eigoje mokytojas geba sukurti teigiamą mikroklimatą savo komentarais, išvalgomis, paskatinimais: “...kartais sugalvoja va mum dainele padainuot, kad mum ne taip neįdomu nebūtų...” (P5). Šis informanto atsakymas leidžia daryti prielaidą, kad mokytojas stebi situaciją pamokoje ir geba koreguoti pamokos eigą atsižvelgiant į mokinių nuotaiką, bendrą klasės emocinį vaizdą.

Apibendrinant antrąjį bloką *Muzikos mokytojo asmeninės savybės ir profesinės kompetencijos*, matome, kad mokiniai pasigenda kai kurių mokytojo asmeninių savybių, kurios reikalingos sklandžiam ir produktyviam darbui, ryšiui su mokiniu. Apžvelgtos profesinės kompetencijos rodo, kad paaugliams reikalingas pedagogas gebantis laisvai muzikuoti, besidomintis šiuolaikinėmis muzikos technologijomis, pasaulinėmis muzikinėmis tendencijomis ir galintis visa tai įtraukti į mokymo(si) procesą.

Ketvirtajame bloke, kuriame nagrinėjami teigiami ir neigiami pamokos aspektai, analizuojami du klausimai: *Jūsų nuomone, kokia turėtų būti muzikos pamoka gimnazinėse klasėse? Kokie yra Jūsų lūkesčiai atėjus į muzikos pamoką?* Išskiriamos dvi kategorijos ir vienuolika subkategorijų, kurios atskleidžia pamokos turinį mokinių požiūriu, bei išdėstomi lūkesčiai (Žr. 6 lentelę).

6 lentelė. **Teigiami ir neigiami muzikos pamokos aspektai (P=7)**

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Pamokos elementai	Naujumo paieškos	<i>„...iš šiuolaikinių dainų kažką papasakoja apie dabartinius kūrėjus kokius.“. (P3)</i>
	Grojimas dūdele	<i>“Kad nebūtų dūdelių.”, “...dūdelėm grojam ten tarkim 70 proc....”, “Aš tai bent asmeniškai nepanaudosiu tos dūdelės, aš nemanau, kad ji yra reikalinga.”. (P3)</i>
	Dainavimas	<i>“...mes dainuojam ir aš manau, kad šitas turėtų išlikt. Mes turime gal net daugiau dainuot...”. (P6)</i>
	Muzikos klausymas	<i>“...net nesiklausom to žanro.”. (P5)</i>
	Muzikos teorija	<i>“Tokia labai jau žinoma informacija, todėl nelabai įdomu...”. (P5)</i> <i>„...mokytoja gerai daro tą istoriją...“, „Ir aišku tos istorijos kai papasakoja, nes ji labai įdomiai pasakoja ir tu nori klausytis kelias pamokas iš eilės.“. (P7)</i>
	Beprasmiškas užsirašinėjimas	<i>“...tiesiog ateinam, mokytoja parodo kažką ir mes nusirašom ir baigias pamoka...”,</i>
	Gerai/tuščiai praleistas laikas	<i>“...taip gaunas, kad nieko neišgirstu ir tik pasižiūriu.”. (P5)</i> <i>“Man labai smagu pavyzdžiui prieš Užgavėnes mes tiesiog užsirašėm Užgavėnių dainas<...>buvo labai smagu...”. (P6)</i>
Mokinių lūkesčiai	Mokymasis dėl pažymio	<i>“...tikiuosi gaut gerą pažimį tiesiog su dūdele...”. (P3)</i>

	Domėjimasis dalyku	“Aš iš vis apie muziką daugiau sužinau namie negu mokykloj, nes pati pasieškau kažkokios informacijos.”. (P5)
	Noras groti muzikos instrumentais	“Norėtūsi pamatyti ir išmėginti gal tuos instrumentus...”. (P5)
	Pamokos netradicinėse erdvėse	“...gal vyktų pamokos skirtingose vietose...”. (P1)

Pirmojoje kategorijoje *Pamokos elementai*, išskirtos septynios subkategorijos, pirmoji – *Naujumo paieškos*. Informantai atsakymuose dalinosi savo įžvalgomis kas naujo galėtų atsirasti jų pamokose, tai galėtų būti kitoks informacijos pateikimo būdas: „...mokomės apie kompozitorius, bet gal rektų tą informaciją kažkaip įdomiau pristatyti, kažkokius žaidimus...“ (P6), iš atsakymų galima pastebėti, kad mokiniai laukia ir naujesnės informacijos, kuri būtų labiau įtraukianti į mokymo(si) procesą: „...iš šiuolaikinių dainų kažką papasakoja apie dabartinius kūrėjus kokius.“ (P3), „...pasikviesti kokių ten nežinau svečių kažką papasakot pavyzdžiui.“ (P1).

Grojimas dūdele, tai labai svarbus šio tyrimo akcentas, kurio subkategorijoje išryškėjo informantų nusivylimas šia pamokos dalimi: “...nu, kad ko nebūtų, tai dūdelės. Nu visiškai nu nefainas dalykas...”, “...tiesiog išimti dūdeles, nes jos visiškai nereikalingos.” (P7), “Aš tai bent asmeniškai nepanaudosiu tos dūdelės, aš nemanau, kad ji yra reikalinga.” (P3). Jaučiamas nusivylimas respondentų atsakymuose: “...reikia ir grot tom dūdelėm...” (P2), “...nereiks groti dūdele, nes man labai nepatinka.” (P6). Iš gautų atsakymų galima matyti kaip stipriai informantams grojimas dūdele sukelia neigiamas emocijas ir ši pamokos dalis griaua visą teigiamą muzikos pamokos turinio dalį.

Dainavimas yra dar viena subkategorija, kuri neatsiejama muzikos pamokos dalis. Apie ją informantai atsakė teigiamai, kad jiems patinka šis pamokos elementas: “O šiaip man, tai dainavimas...”, “Dainuot. Aš tikiuos dainuot, man labai patinka dainuot, man patinka, kai visa klasė mes kartu dainuojam...” (P7), tačiau yra tokių mokinių, kurie jaučia didesnę poreikį dainavimui pamokos metu: “...mes dainuojam ir aš manau, kad šitas turėtų išlikt. Mes turime gal net daugiau dainuot...” (P6). Ši pamokos dalis yra vertinama teigiamai, bei mokinių požiūriu ji yra reikalinga. Džiugina tai, kad informantai reiškia norą daugiau pamokos metu dainuoti, taip, jų požiūriu, muzikos pamoka būtų patrauklesnė.

Muzikos klausymas, tai subkategorija aiškiai nusakanti mokinių požiūrį į šį pamokos elementą. Jiems yra neįdomu: “...net nesiklausom to žanro.” (P5) ir iš atsakymo galima daryti prielaidą, kad informantai nėra linkę muzikos klausymą laikyti reikalingu pamokos elementu.

Klasikinė muzika tokiame amžiuje yra mažiau suprantama, negu populiarioji muzika, kurią klauso informantai, tačiau muzikos mokymo(si) procese ji yra būtina lavinant mokinių kultūrinę patirtį.

Subkategorijoje *muzikos teorija* atsikleidžia mokinių požiūris ir noras sužinoti apie muziką: „*Ir aišku tos istorijos kai papasakoja, nes ji labai įdomiai pasakoja ir tu nori klausytis kelias pamokas iš eilės.*“ (P7), kitiems informacija yra neįdomi ir jau žinoma: „*Tokia labai jau žinoma informacija, todėl nelabai įdomu...*“ (P5). Taigi, čia išsiskiria dvi skirtingos nuomonės ir vienos vieningos išvados negalima daryti, vieniems muzikos teorijos elementas pamokoje reikalingas ir informatyvus, kitų respondentų jis nesudomina.

Bepasmis užsirašinėjimas per muzikos pamokas yra nesuprantamas vyresniųjų klasių mokinių: „*...tiesiog ateinam, mokytoja parodo kažką ir mes nusirašom ir baigias pamoka...*“ (P6). Informantų požiūriu rašymo per muzikos pamokas turėtų sumažėti arba jo visai nelikti: „*...turėtų būti mažiau ten tos kokios teorijos...*“ (P4), „*Aš manau, kad turėtume tikrai išbraukti tą natų rašymą...*“ (P6). Teorijos ar natų rašymas informantams nėra priimtinas, galbūt todėl, kad užsirašoma informacija nėra jiems aktuali ir įdomi. Tai gali būti dėl neįdomiai pateiktos teorinės medžiagos arba dėl paauglių amžiaus tarpsnio, kurio metu sunku informantus sudominti.

Išskiriama subkategorija *Gerai/tuščiai praleistas laikas* aiškiai išsiskyrė informantų požiūris bendrai į muzikos pamokos laiką. Vieniems jis tuščias laiko praleidimas: „*...taip gaunas, kad nieko neišgirstu ir tik pasižiūriu.*“ (P5), kiti tikisi tiesiog ramiai išbūti toje pamokoje, kad niekas jiems netrukdytų: „*Praleisti ramiai pamoką...*“ (P2), „*...realiai prastumt laiką...*“ (P3). Yra ir gerai nusiteikusių mokinių, kurie tikisi gerai praleisti laiką ir turi teigiamų pavyzdžių: „*Man labai smagu pavyzdžiui prieš Užgavėnes mes tiesiog užsirašėm Užgavėnių dainas<...>buvo labai smagu...*“ (P6).

Antroji šio bloko kategorija *mokinių lūkesčiai* skirstosi į keturias subkategorijas. Pirmoji – *mokymąsis dėl pažymio*. Ši subkategorija atskleidžia informantų požiūrį, kad į muzikos pamokas jie eina ne todėl, kad kažką naujo išmokų, bet dėl gero pažymio: „*...tikiuosi gaut gerą pažimį tiesiog su dėdele...*“ (P3), „*...tikiuosi gaut gerą pažimį...*“ (P4). Iš gautų atsakymų galima teigti, kad informantai žino, kokiu būdu per muzikos pamoką gali gauti norimą įvertinimą.

Domėjimąsis dalyku, tai subkategorija, kurioje atsiskleidžia mokinių noras mokytis, tačiau jaučiamas nusivylimas, nes nėra gaunama tiek informacijos kiek mokinytis tikisi: „*Aš iš vis apie muziką daugiau sužinau namie negu mokykloj, nes pati pasiieškau kažkokios informacijos.*“ (P5). Informantai atsakydami į klausimus išreiškė savo lūkesčius, kaip veiksmo poreikis per pamokas: „*...būtų įdomiau jei būtų daugiau veismo...*“ (P3). Mokymo(si) procese būtų vaizdas tapatinamas su pasakojimu: „*Man įdomu būtų jeigu turėtų tų instrumentų kuriuos rodo mokytoja<...>gyvai jeigu*

pasakoja apie kokį nors instrumentą ir jo nežinau...” (P5). Iš atsakymų galima matyti skirtingus požiūrius, kaip domėjimasi muzikos dalyku, kurio neužtenka per pamokas ir savarankiškai yra ieškoma informacijos. Kiti informantai nesistengia patys ieškoti dominančių dalykų, jie laukia ir tikisi, kad mokytojas patenkins jų lūkesčiu. Tačiau galima daryti prielaidą, kad pedagogas nežino, ko mokiniai nori ir todėl informantų lūkesčiai nėra patenkinti.

Noras groti muzikos instrumentais taip pat išsiskyrė į atskirą subkategoriją, kurioje respondentai išreiškė norą išbandyti instrumentus, jei tik būtų suteikta galimybė tai padaryti: *“...pianinu groju, tai tas, kad leistų mokytoja pamokint pianinu.”* (P7), *“...norėčiau ir su instrumentu gal koku išmokyti...”* (P3), *“Norėtūsi pamatyti ir išmėginti gal tuos instrumentus...”* (P5). Atsakymai rodo, kad mokinių noras yra mokytis, tačiau jiems nesuteikiamos tokios galimybės.

Pamokos netradicinėse erdvėse, tai subkategorija, kurią padiktavo respondento atsakymas, kaip pasiūlymas: *“...gal vyktų pamokos skirtingose vietose...”*. Toks pamokos elementas praturtintų muzikos pamokos turinį ir galbūt padidintų mokinių susidomėjimą, jei ji vyktų netradicinėse vietose. Galbūt galėtų vykti išvažiuojamosios pamokos muziejuje, kuriame įsilietų muzikos istorijos dalis, galbūt taip mokiniai labiau įsisavintų informaciją. Stebėjimas kolektyvų repeticijas ar apsilankymas tikroje įrašų studijoje ir supažindinimas su šiuolaikinėmis garso technologijomis, kurios galimai sudomintų informantus. Veiklos galėtų būti skirtingos ir įvairiose vietose, tačiau tai priklauso nuo mokytojo iniciatyvos ir mokyklos galimybių.

Apibendrinant šį bloką *teigiami ir neigiami muzikos pamokos aspektai*, galima teigti, kad kai kurios muzikos pamokos sudedamosios dalys nėra mėgiamos vyresniųjų klasių mokinių, o kai kurios, tokios kaip *dainavimas* galėtų užimti didesnę pamokos dalį. Neigiamai įvertintos dalys: teorija, muzikos klausymas, rašymas, daro muzikos pamokos turinį nepatraukliu. Apmaudu, jog informantai muzikos pamoką traktuoja kaip nereikalingą, bevertę viso ugdymo turinio kontekste.

Penktasis blokas *aplinkos svarba muzikos pamokose* suskirstytas į dvi kategorijas ir šešias subkategorijas. Jame užduotas klausimas: *Kokia turėtų būti muzikos klasės aplinka?* Nemažai atskleidė, kas mokiniams yra svarbu ir kokie yra jų prioritetai kalbant apie aplinką kurioje būna (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. **Aplinkos svarba muzikos pamokose (P=7)**

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Jauki aplinka	Emocinis jaukumas	<i>„Jauki.“, „...tokia laisvesnė vieta turėtų būti.“</i> (P7)
	Būvimas laisvu	<i>“...daugiau žmonių galėtų ten prisėst pagrot ten prie</i>

		<i>kokių instrumentų, pakurt gal improvizuot kažką. Nu laisvos erdvės norėtus manau.”. (P2)</i>
	Vizualinis jaukumas	<i>“...turėtų būti visokių kompozitorių plakatų ir šių dienų, ir ankstesnių, kad būtų įvairovė.”. (P5)</i>
	Fizinė aplinka	<i>“...būtų linksma jog būtų kokia ir muzikos studija kažkokia...”. (P1)</i>
Muzikos pamokos aprūpinimas	Mokymo priemonių stoka	<i>“...kitoms pamokoms duoda ten visokių priemonių, o muzikos pamokoms nelabai.”. (P5)</i>
	Muzikos instrumentų trūkumas	<i>“...gal su instrumentais kokiais pamėgint pagroti. Dabar nėra tokios galimybės...”. (P3)</i>

Kategorija *jauki aplinka* suskirstyta į keturias subkategorijas iš kurių pirmoji išskirta *emocinis jaukumas*. Respondentai savo atsakymuose improvizavo ir dėliojo mintis, kaip jie norėtų jaustis muzikos klasėje: „...aš nenorėčiau, kad vaikai jaustųsi muzikos pamokoj kaip įprastoj pamokoj...“ (P7). Jie įsivaizduoja aplinką jaukią, kurioje galėtų įsijausti į muziką: „...tokia laisvesnė vieta turėtų būti.“, „...šiltos spalvos visoj klasėj, kad saulės būtų, nu taip jaukiai.“ (P7).

Buvimas laisvu, tai subkategorija atskleidžianti mokinių norą jausti laisvę būti savimi, laisvę kurti ir nebijoti klysti, laisvę galėti išmokti: „...gal tokios laisvės norėtusi...“ (P3), „...kur būtų daug instrumentų išbandyti nu būtent mokiniui.“, „...mokinys galėtų išbandyti save visokiuose instrumentuose.“ (P1), „...daugiau žmonių galėtų ten prisėst pagrot ten prie kokių instrumentų, pakurt gal improvizuot kažką. Nu laisvos erdvės norėtus manau.“ (P2). Reikalinga laisvė ne tik muzikuoti, bet ir bendrauti: „...šiaip diskutuot apie muziką pavyzdžiui būtų lengviau...“ (P6). Apmaudu, bet informantų atsakymuose jaučiamas nusivylimas, dėl galimybių nebūvimo: „Dabar nėra tokios galimybės groti ar ką improvizuoti.“ (P3). Iš gautų atsakymų galima daryti prielaidą, kad respondentų akcentuojamas laisvės jausmas pamokoje nėra jaučiamas dėl pedagogo iniciatyvos trūkumo arba mokyklos administracijos dėmesio nebuvimo muzikos pamokos priemonių išpildymui.

Vizualinis jaukumas taip pat prisideda prie bendro aplinkos vaizdo. Informantų atsakymuose išsikyrė esamas klasės vaizdas ir vizija kaip galėtų būti. Vertinant dabartinę aplinką iš atsakymų: „...aplinka man nelabai svarbi, nes klasės visos baisios pas mus...“ (P2), „...pianinas prie mokytojo stalo, pakabinta ant sienos paveikslai instrumentų.“ (P3), nepastebima pozityvaus vertinimo mokinių atžvilgiu, tačiau pasitelkus fantaziją, informantai pateikė siūlymų: „Sienos turėtų būti plakatais su visokiais įdomiais instrumentais gal, daugiau spalvų aplink...“ (P4), „...turėtų būti visokių kompozitorių plakatų ir šių dienų, ir ankstesnių, kad būtų įvairovė.“ (P5), „...sienos turėtų

būti baltos, nes tada lengviau susikaupti...”, (P6). Mokiniais svarbi sienų spalva, jies reikalinga “gyva” aplinka, instrumentų išdėstymas: “...turėtų būti instrumentai klasės prieky ar gale ten taip estetiškai.” (P6).

Fizinė aplinka, tai dar viena subkategorija išskirianti iš informantų atsakymų konkrečius pasiūlymus kaip turėtų atrodyti sėdėjimas pamokoje, ne taip įprastai prie suolų eilėmis: “...rašyti reikia, kad ir ant žemės, kad nu taip vis tiek jaučiau, smagiau gal, kad nežinau foteliukai gal sofas kokios.” (P7), “Suolai pas mus pavyzdžiui senoj muzikos klasėj buvo išdėliota taip ratu<...>sukuria tą bendruomenės jausmą ir tada daug lengviau dainuoti...” (P6). Patogumas nėra mokinių prioritetas, kad būtina atsisėsti ir patogiai rašyti, jie nori jaustis jaučiai ir fizinė aplinka prie to stipriai prisideda. Norėtusi ir naujų dalykų, kurie kurtų smagesnę nuotaiką: “...būtų linksma jog būtų kokia ir muzikos studija kažkokia...” (P1). Išsiskyrė ir esamos klasės fizinis elementas, kuris kliūna mokiniams, kaip neigiamas fizinės aplinkos detalė: “...turėtų išnykti tie laipteliai, kur pas mus muzikos klasėj yra.” (P6). Galbūt jei informantai stovėtų dainuojant ant laiptelių, tada nekiltų klausimų apie jų svarbą muzikos klasėje. Jauki fizinė aplinka įvardinta atsakymuose suteiktų pridėtinę vertę pačiai muzikos pamokai.

Muzikos pamokos aprūpinimas yra antroji kategorija, kuriai priskiriamos dvi subkategorijos išryškinančios esamų muzikos pamokų aplinkos trūkumus dėl mokymo priemonių stokos. Taip vadinasi subkategorija, kurioje savo atsakymus pateikę respondentai aiškiai parodė nusivylimą : “...stovi vienas pianinas ir su tuo pačiu niekas neleidžia grot.” (P4), “...kitoms pamokoms duoda ten visokių priemonių, o muzikos pamokoms nelabai.” (P5). Informantai išreiškė ir viziją, kad galėtų atsirasti: “...galėtų būt kokybiška garso ten, nu kolonėlės<...>galėtume gerai ir kokybiškai pasiklausyt tos muzikos...” (P5). Galima daryti prielaidą, kad muzikos pamokoms reikalingų priemonių būtų galima pasirūpinti pasitelkus mokytojo iniciatyvą rašant projektus, kurių dėka galėtų papildyti esamas priemonių turinys.

Muzikos instrumentų trūkumas rodo, kad situacija nėra gera, nes mokiniai norėtų, tačiau patys mato, kad nėra suteikiama galimybė: “...gal su instrumentais kokiais pamėgint pagroti. Dabar nėra tokios galimybės...” (P3). Iš atsakymų jaučiamas poreikis ir nusivylimas, nes jie lieka nepatenkinti: “Instrumentų manau turėtų būti...” (P5), “Ten aparatūros, instrumentų visokiausių...” (P1). Instrumentų trūkumas yra aktuali problema visose gimnazijose, kuriose mokosi apklausti informantai. Galima teigti, kad tai yra mokyklos administracijos spraga.

Apibendrinant penktąjį bloką, galima teigti, kad aplinka mokiniui yra svarbi mokymo(si) proceso dalis pradėdant nuo emocinio jaukumo, fizinio klasės išpildymo ir reikalingo inventoriaus

buvimo, nes visa tai sukuria paaugliui visapusišką laisvę kurti ir būti laisvu pačioje muzikoje, ko pasigendama šių dienų ugdymo(si) procese.

Šeštasis blokas šiuolaikiniai muzikos pamokos kontekstai turi vieną kategoriją. Jam priskiriamas klausimas: kokie veiksniai lemtų pasirinkti muzikos pamoką kaip meno dalyką 11-12 klasėse? Iš gautų atsakymų aiškiai išsiskyrė pagrindiniai trys aspektai kurie susiskirstė į subkategorijas (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. Šiuolaikiniai muzikos pamokos kontekstai (P=7)

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Muzikos pamokos turinio aktualizavimas	Kūrybiškas turinys	<i>„...man gal įdomiau būtų jeigu ten ir parodytų kažkokių dalykų su gitara...“ (P5)</i>
	Populiarioji muzika	<i>“...kažką iš šiuolaikinių dainų...”. (P3)</i> <i>“...gal bent gaudosi muzikoj šiais laikais...”. (P4)</i> <i>“Pavyzdžiui išleidžia Riana naują albumą, tai žiauriai smagu būtų paklausyt...”. (P6)</i>
	Programos patrauklumas	<i>“Įdomi programa, kad nebūtų kaip dabar...”. (P2)</i> <i>“...įdomesnė programa su daugiau veiksmo.”,</i> <i>“...programa pasenus...”. (P3)</i> <i>“...būtų visai smagu paklausyti pasaulinio lygio atlikėjų naujus albumus.”. (P6)</i> <i>“Programos pakeitimas...”, “Aš pati dievinu muziką nuo pat vaikystės, bet jos nesirinkau vien dėl programos.”. (P7)</i>

Kūrybiškas turinys, tai subkategorija, kurią išskyrė respondentai, atsakymuose paminėdami, kad norėtųsi daugiau kūrybingumo, ne tik, kiek vadovėlio programoje nurodyta, bet pedagogas galėtų orientuotis į esamą situaciją pavyzdžiui, kai mokinys grojantis su gitara galėtų ir norėtų pasirodyti prieš klasę ir galbūt mokytojas parodytų naujų grojimo technikų: *„...man gal įdomiau būtų jeigu ten ir parodytų kažkokių dalykų su gitara...“ (P5)*

Kas dar patrauktų mokinių dėmesį, tai *populiarioji muzika*, kuri turėtų būti integruojama į muzikos pamokos programas. Informantai pabrėžia, kad šiuolaikiškumas pedagogui duoda didelę pridėtinę vertę, jis turi domėtis ir šių dienų muzikos tendencijomis: *“...gal bent gaudosi muzikoj šiais laikais...” (P4)*, *“Pavyzdžiui išleidžia Riana naują albumą, tai žiauriai smagu būtų paklausyt...” (P6)*.

Programos patrauklumas paskutinė subkategorija, tačiau labai svarbi, nes būtent ją daugiausiai akcentavo informantai, kad ji daugiausia imponuoja. Jų požiūriu dabartinė muzikos pamokos programa yra netinkama, nepatraukli: “...programa pasenus...” (P3), “*Įdomi programa, kad nebūtų kaip dabar...*” (P2). Savo atsakymuose informantai dalinosi įžvalgomis kokia turėtų būti programa: “...įdomesnė programa su daugiau veiksmo.” (P3), “...būtų visai smagu paklaustyti pasaulinio lygio atlikėjų naujus albumus.” (P6). Dabartinės programos problema yra didelė, nes ji turi įtakos gimnazistams renkantis meno dalyką vyresnėse klasėse: “*Aš pati dievinu muziką nuo pat vaikystės, bet jos nesirinkau vien dėl programos.*” (P7). Kaip ankstesniuose atsakymuose buvo akcentuojamas grojimas dūdelėmis, tai galima daryti prielaidą, kad šis pamokos elementas daro nepatrauklią visą muzikos pamokos programą apklaustiems informantams.

Apibendrinant paskutinį bloką galima daryti išvadą, kad pasirinkimą muzikos pamoką kaip meno dalyką 11-12 klasėse lemia pamokos turinys, kuriame turėtų atsiskleisti pedagogo kurybiškumas programos koregavimui ir pritaikymui vyresniųjų klasių mokiniams. Tokiu būdu mokiniai būtų sudominti muzikos pamoka kaip meno dalyku ir galimai rinktųsi 11-12 klasėse.

Tyrimo apibendrinimas

Atlikus empirinį kokybinį tyrimą su vyresniųjų klasių mokiniais paaiškėjo, kad šių dienų muzikos pamokų turinys nėra gerai vertinamas apklaustųjų mokinių požiūriu. Pradedant nuo mokytojo žmogiškųjų bei profesinių kompetencijų trūkumo, kurių pasigenda mokiniai, tokių, kaip mokytojo domėjimasis šių dienų muzikos aktualijomis, mokėjimas bendrauti su paaugliais, sugebėjimas juos sudominti, kurybiškiau pateikti mokomąją medžiagą. Mokiniai pasigenda pamokose laisvumo kurti, bendrauti, muzikuoti ar gauti jų amžiaus grupei patrauklios informacijos muzikos tema.

Muzikos pamokos turinys susideda iš keletos sudedamųjų dalių, kurios ne visos yra priimtinos vyresniųjų klasių mokiniams. Kaip didžiulę problemą tyrime dalyvavusieji gimnazistai akcentavo grojimą dūdelėmis. Tai jų manymu yra visiškai nereikalingas dalykas, kuris jų nepraturtina nei fiziškai nei emociškai, o kaip tik veikia priešingai. Pasiteiravus informantų, kas jiems yra muzika, daugelis apibūdino kaip atsipalaidavimo būdą, meditaciją, laisvalaikio papildymą, tarsi muzika kaip didelė pridėtinė vertė jų gyvenime. Tačiau paklausus apie muziką formaliojoje aplinkoje, nuomonė iškart pasikeitė, nes mokykloje muzika kaip teigiamas dalykas praranda savo savybes ir tampa nuobodžiu, nereikalingu, beprasmiu laiko praleidimo pamoka. Kodėl taip išsiskiria iš pirmo žvilgsnio vieną reikšmę turintis žodis muzika? Tikėtina, kad muzikos pateikimas gimnazijose, kuriose mokosi tyrime dalyvavusieji informantai, nėra tinkamai pritaikytas vyresniųjų

klasių mokiniams, nėra atsižvelgiama į jų poreikius. Patys mokiniai jaučiasi neišgirsti ir nesvarbūs šioje ugdymo(si) proceso dalyje.

Apibendrinant galima teigti, kad situacija kai kuriose Klaipėdos rajono gimnazijose nėra palanki vyresniųjų klasių mokiniams norintiems gauti kokybiškos, informatyvios ir laisvos kurti muzikos pamokos. Muzikos pedagogams reikalingas visapusiškas švietimas, kvalifikaciniai mokymai, kurie padėtų atliepti keliamus mokinių lūkesčius, taip gaunant visiems teigiamą rezultatą.

IŠVADOS

1. Muzikinis ugdymas apima tris esmines sritis – mokymą, lavinimą bei auklėjimą, kurios turi didelę įtaką ugdymo procesui, mokinių kūrybinei raiškai ir visų dalykų mokymosi rezultatams. Per muzikos pamokas, ugdant muzikinius gebėjimus, tuo pačiu dedami pagrindai kitiems dalykams – matematikai, kalboms ir gamtos mokslams. Be to, mokinius lavinant muzikos dalyku, plėtojamas jų kūrybiškumas bei plečiamas akiratis. Viso ugdymo proceso tikslas – išugdyti visapusišką asmenybę, gebančią daryti tinkamus pasirinkimus ir turinčią stiprų moralinį stuburą.
2. Paauglystė sudėtingas mokinio gyvenimo tarpsnis, kuriam įtaką daro tiek pačio paauglio suvokimas ir branda, tiek aplinkinių žmonių kuriami emociniai ir socialiniai kontekstai. Šiuo laikotarpiu jaunuoliai yra emociškai jautrios asmenybės, dažnai lydimas depresinės nuotaikos, o tai ypač svarbu laiku pastebėti ir suvaldyti. Sušvelninti paauglystės maištingumą gali padėti šeimoje sukurtas stiprus emocinis ryšys, kuris taip pat reikalingas ir mokyklos aplinkoje, kurioje mokytojas atlieka svarbų vaidmenį. Tarp mokinio ir mokytojo, kuriamas ryšys grindžiant jį rūpesčiu, empatija, pasitikėjimu, abipusiu saugumo jausmu, duoda puikių rezultatų ugdymo(si) procese.
3. Kokybiškam ugdymo procesui įtakos turi ir mikroklimatas ugdymo įstaigoje bei tinkama mokymosi aplinka, kokybiškos ir atliepiančios mokinių poreikius mokymo priemonės, taigi kokybišką muzikos pamoką lemia mokytojo kompetencijų, aplinkos bei mokinių lūkesčių dermė. Muzikos mokytojui keliami reikalavimai: profesionalumas, aukštos profesinės ir dalyko kompetencijos, gebėjimas žinoti amžiaus tarpsnių ir specialiųjų poreikių ypatumus, gebėjimas įtraukiai ir profesionaliai organizuoti ugdymo procesą, atliepiant įvairių gabumų mokinių poreikius ir galimybes.
4. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad šiuo metu bendro ugdymo muzikos dalyko programa nėra palankiai vertinama vyresniųjų gimnazijos mokinių. Esminėmis problemomis įvardijamas mokytojų žmogiškųjų ir profesinių kompetencijų trūkumas, nesidomėjimas muzikos aktualijomis, pamokos turinio atotrūkis nuo mokinių lūkesčių. Daugeliui informantų muzika siejasi su pramoga, atsipalaidavimu, poilsiu, geromis emocijomis. Galima daryti išvadą, kad muzikos pamokų turinys paauglių lūkesčių kontekste susideda iš kelių komponentų: aplinka, fizinis ir emocinis jaukumas, mokinio ir mokytojo emocinis ryšys, pedagogo kompetencijos ir muzikos pamokos programa. Ne visose ugdymo(si) įstaigose kreipiamas dėmesys į šių visų komponentų išpildymą, tačiau informantai noriai priimtų naujoves ir pokyčius muzikos pamokose. Tam muzikos pedagogams reikalingas visapusiškas švietimas, kvalifikaciniai mokymai, kurie padėtų atliepti keliamus mokinių lūkesčius, taip gaunant visiems teigiamą rezultatą.

LITERATŪRA

- Abramo J. M., Reynolds A. (2015). Pedagogical Creativity as a framework for music teacher education. *Journal of Music Teacher Education*, Vol. 25 (1), p. 37–51.
- Allsup R. E. (2016). *Remixing the Classroom: Toward an Open Philosophy of Music Education*. Bloomington: Indiana University Press.
- Balčytis E. Kompleksinio muzikinio ugdymo V – X klasėse sistemos principai. // *Pedagogika*. - 2002, t. 64, p. 27 – 33.
- Bar-On (1997). *Emotional Quotient Inventory: technical manual*, Multi-Health Systems, Toronto.
- Bar-On (2000). *Emotional and social intelligence: Insights from the Emotional Quotient Inventory*. In R. Bar-On & J. D. A. Parker (Eds.), *The handbook of emotional intelligence: Theory, development, assessment, and application at home, school, and in the workplace*.
- Bulotaitė L., Gailienė D., Sturlienė N. (2002). *Asmenybės ir bendravimo psichologija*. Vilnius: Tyto Alba.
- Burnard P., Georgii – Hemming I. (2016). *Professional Knowledge in Music Teacher Education*. London: Routledge.
- Collins H. (2019). Definition of ‘maturity’. Prieiga per internetą: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/maturity>
- Dornsife D., Dornsife D. (2016) Brain and music program. Prieiga per internetą: <https://dornsife.usc.edu/bci/brain-and-music/>
- Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The Impact of Enhancing Students' Social and Emotional Learning: A Meta-Analysis of SchoolBased Universal Interventions. *Child Development*, 82(1), 405–432.

- Dweck, C. S., Walton, G. M., Cohen, G. L., Bill and Melinda Gates, F. (2014). *Academic Tenacity: Mindsets and Skills that Promote Long-Term Learning*.
- Gapšytė G., Bankauskienė N. (2016). Muzikos pedagogo kompetencijų raiška. *Socialinis ugdymas*, Nr. 42 (1), p. 45 – 59.
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligence*. New York: Basic Books.
- Girdzijauskienė R. (2008). Muzikos mokytojo profesinės kompetencijos ypatumai. *Tiltai. Priedas*. Nr. 37, p. 5 – 12.
- Girdzijauskiene R. (2013). Professional Competence of a Music Teacher: Pedagogue Versus Musician. *European Perspective on Music Education*, p. 209 – 223. Helblink: Innsbruck.
- Goleman, D. (1998). *Working with emotional intelligence*. – New York. 400 p.
- Goleman, D. (2002). *An EI-Based Theory of performance. The emotionally intelligent Workplace*.
- Goleman, D. (2008). *Emocinis intelektas darbe*, Vilnius, Presvika.
- Gresham, F. M., Elliott, S. N., Vance, M. J., & Cook, C. R. (2011). Comparability of the social skills rating system to the social skills improvement system: Content and psychometric comparisons across elementary and secondary age levels. *School Psychology Quarterly*, 26 (1), 176 27–44.
- Katinienė A. (1998). *Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje*. Vilnius: Kronta.
- Kievišas L. (1997). *Vaiko muzikinė raiška*. Šiauliai: ŠU leidykla.
- Kušlevič-Veršekienė, D., Pukinskaitė, R. (2014). Paauglių emocinis intelektas: psichosocialinių sunkumų, stresinių gyvenimo įvykių bei demografinių charakteristikų analizė.
- Lanovaz, M. J., Dufour, M. M., Argumedes, M. (2017). *Behavior Analytic Methods*. In *Handbook of Social Behavior and Skills in Children* (pp. 115-132). Springer, Cham.
- Lasauskienė J. (2018). Activity and Competences of a Music Education Teacher: Expectations of Lithuanian and Foreign Students. *Pedagogika*, T. 130, Nr. 2, p. 92 – 104.

Liubertienė I., Kunickienė R., Zabulytė Kupriūnienė J. (2015). Socialinių emocinių kompetencijų lavinimas ugdymo įstaigose// Socialinė sveikata. 2 (4), 90-101.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas “Dėl švietimo ir ugdymo studijų kryptių grupės aprašo tvirtinimo”, 2015. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5c4afaf0a04a11e591078486468c1c39?jfwid=j7125jw5g>

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, 2016. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/81a7b822444a11e68f45bcf65e0a17ee>

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2015. Pedagogų profesijos kompetencijų aprašas. Vilnius. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.291726>

Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas “Dėl mokytojo profesijos kompetencijos aprašo tvirtinimo“, 2007.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas “Dėl pedagogų rengimo reglamento patvirtinimo”, 2012. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.364217/asr>

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas “Dėl pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašo patvirtinimo”, 2015. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/916c3c703e3411e68f278e2f1841c088>

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas “Dėl reikalavimų mokytojų kvalifikacijai aprašo patvirtinimo”, 2014. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/7367f7d02fbf11e4b487eaabe28831e8>

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl mokytojo profesijos kompetencijos aprašo patvirtinimo“, 2007. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.291726>

- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.395105>
- Lukoševičiūtė, J., Šmigelskas k. (2019). Lietuvos moksleivių pasitenkinimas gyvenimu: HBSC tyrimo rezultatai. Sveikatos mokslai, 29(4), 48–52.
- Marcia, J. E. (1980). Identity in adolescence. *Handbook of Adolescent Psychology*, 9(11), 159–187.
- Markuckienė S., Šidlauskas E. Apie psichologinius pedagoginio darbo iššūkius (pedagogas.lt) , 2019.
- Maslow A. (1971). *Farther Reaches of Human Nature*. New York: Viking Press (Esalen Series).
- Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. (2000). Models of emotional intelligence. RJ Sternberg (ed.).
- Mikoliūnienė V. (2002). Vadybos abėcėlė praktinėje pedagogo veikloje. Vilnius: Pedagogų Profesinės Raidos centras.
- Motiejūnienė G. (2008). Vyresniųjų paauglių muzikos mokymosi motyvacijos didinimas atsižvelgiant į jų interesus. Vilniaus pedagogikos universitetas.
- Musneckienė, E. Meninio ugdymo integralumo problema meno kaitos ir vizualiosios kultūros kontekste. – Straipsnis // *Pedagogika*. – ISSN 1392-0340. – 2014, t. 114, Nr. 2, p. 167-179.
- Muzika mūsų gyvenime: ką ji pasako apie žmogų? - rinkosaikste.lt Prieiga per internetą: <https://rinkosaikste.lt/muzika-ms-gyvenime-k-ji-pasako-apie-mog/>
- Navickienė L. Prenatalinis muzikinis ugdymas – pirmoji dorinimo galimybė.//Dorinis mokinių ugdymas pamokoje ir popamokinėje veikloje. - Vilnius: Lietuvos alternatyvaus meninio ugdymo centras, 2004, p. 79 – 83.
- Neale, S., Spencer-Arnell, L., Wilson, L. (2011). *Emotional intelligence coaching: Improving performance for leaders, coaches and the individual*. Kogan Page Publishers
- Palmer, B.; Donaldson, C.; Stough, C. (2002). Emotional intelligence and life satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 33: 1091–1100.

- Pasupathi, M., Staudinger, U. M., & Baltes, P. B. (2001). Seeds of wisdom: Adolescents' knowledge and judgment about difficult life problems. *Developmental Psychology*, 37(3), 351–361.
Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1037/0012-1649.37.3.351>.
- Pellegrino K. (2009). Connections between performer and teacher identities in music teachers: setting an agenda for research. *Journal of Music Teacher Education*, Vol. 19 (1), p. 39 – 55.
- Petrulytė A. (2006). IX – XII klasių mokinių kūrybiškumas, savęs vertinimas ir mokymosi sėkmė. *Ugdymo psichologija*, 16. 39
- Prajapati, R., Sharma, B., Sharma, D. (2017). Significance Of Life Skills Education. *Contemporary Issues in Education Research (Online)*, 10(1), 1.
- Raižienė S., Gabrielavičiūtė I., Garckija R., (2018), (Ne)motyvuojantis mokytojo elgesys: kuo tai (ne)naudinga mokiniui, Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidykla.
- Rinkevičius Z. (2002). Muzikinis mąstymas ir jo ugdymas mokykloje (psichopedagoginiai ir filosofiniai aspektai). – Klaipėda: Klaipėdos laikraščio redakcijos leidykla.
- Rinkevičius Z. (2022). Muzikinis auklėjimas: sąvokos aktualizavimas. *Tiltai*. Nr.1.
<https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2002~1367178765013/J.04~2002~1367178765013.pdf>
- Roberts, B. W., & Wood, D. (2006). Personality Development in the Context of the Neo-Socioanalytic Model of Personality. In D. K. Mroczek & T. D. Little (Eds.), *Handbook of personality development* (p. 11–39). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Salovey, P.; Mayer, J. (1990). Emotional Intelligence, Imagination, Cognition and Personality, 9(3) 185-211
- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Simunek, M., McKenley, J., & Hollander, S. (2002). Characteristics emotional intelligence and emotional well-being. *Cognition and Emotion*, 16(6), 769–785,
Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/02699930143000482>

- Šiukštienė, A., Pileckaitė-Markovienė, M. (2014). „Paauglio streso klausimyno “lietuviškos versijos kai kurios psichometrinės charakteristikos. International journal of psychology: a biopsychosocial approach, 2014,[Vol.] 14, p. 9-28.
- Tulabienė I. (2023). Mokytojo lyderystės raiška telkiabnt bendruomenę. Magistro darbas. ISM universitetas, Vilnius.
- Vaičaitis. R. (2015). Dalykų integracija muzikiniame ugdyme. Vilniaus edukologijos universitetas.
- Vitkauskas R. Muzikos mokytojo empatiškumas – jo profesinės savirealizacijos problema.// Pedagogika. – 2004, t.71, p. 74 – 77.
- Weissberg, R. P., Durlak, J. A., Domitrovich, C. E., Gullotta, T. P. (2015). Social and emotional learning: Past, present, and future. In J. A. Durlak, C. E. Domitrovich, R. P. Weissberg, & T. P. Gullotta (Eds.), Handbook of social and emotional learning: Research and practice (pp. 3–19). New York, NY: Guilford.
- Zupkutė R. (2012). Klasės mikroklimato formavimas pradinėse klasėse. Klaipėda: Klaipėdos Simono Dacho progimnazija.
- Zuzevičiūtė V., Bukantaitė D. (2012). Muzikinio ugdymo realijos ir muzikos ugdytojų rengimas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Žalys V. Kompiuteris moksleivių muzikinio ugdymo perspektyvoje.// Meninis moksleivių ugdymas: grupinio darbo ir projektų metodai taikant kompiuterines technologijas. -. Vilnius: Lietuvos alternatyvaus meninio ugdymo centras, 2003 p. 87 - 91.
- Žukauskienė R. (2007). Raidos psichologija. Vilnius: Margi raštai.

PRIEDAI

KOKYBINIO TYRIMO INTERVIU KLAUSIMAI

Interviu data:

DEMOGRAFINIAI DUOMENYS

Amžius:

Mokykla:

Klasė:

Lytis:

MUZIKOS PAMOKA PAAUGLIŲ LŪKESČIŲ KONTEKSTE

1. Kas, Jūsų nuomone, paaugliui yra muzika?

2. Ar šių dienų mokymo(si) procese yra svarbi muzikos pamoka? Atsakymą pagrįskite.

3. Jūsų nuomone, kokia turėtų būti muzikos pamoka gimnazinėse klasėse?

4. Kokie veiksniai lemtų pasirinkti muzikos pamoką kaip meno dalyką 11-12 klasėse?

5. Jūsų nuomone, kokių kompetencijų reikia muzikos pedagogui, jog pamokos būtų kokybiškos bei įdomios?

6. Kokia turėtų būti muzikos klasės aplinka?

7. Kokius inovatyvius muzikos ugdymo(si) elementus taiko Jūsų muzikos pedagogas pamokoje?

8. Kokie yra Jūsų lūkesčiai atėjus į muzikos pamoką? Pateikite pavyzdžių.